

धनकुटा नगरपालिका

अधिकार सम्पन्न बालबालिका, बहु आयामिक प्रतिनिधीत्व बहुआयामीक प्रातानद्या हुन । भालो उनीहरुको सहभागीता अर्थिक सामाजिक गतिनीतीक क्षेत्रमा हुनेछ । तसर्थ भविष्यमा राष्ट्रका समुन्नती

चाहने हो भने बालबालिकालाई अधिकार सम्पन्न बनाउनु निर्विकल्प छ । यसका लागि आजैवाट बालबालिकालाई संगठीत गर्नु सम्पूर्ण क्षेत्रमा उनीहरुको सहभागीता समिक्षित गर्नु अपरिहार्य छ । तसर्थ बालबालिकालाई अधिकार सम्पन्न बनाउन धनकुटा नगरपालिका प्रतिबद्ध छ ।

बालबालिकाको साफा स्वाच्छन्ति बालबालिकाको साफा स्वाच्छन्ति मध्यन गर्ने थलो हो बालक्लब, बालक्लबले बालबालिकाको साफा स्वाच्छन्ति राख्ने साभा तथा सकारात्मक विषयलाई उजागर गर्दछ साथै उनीहरुलाई संगठीत हुन तथा सभ्य र सुसङ्गत बन्न सहयोग गर्दछ । बालबालिकालाई उनीहरुको भावना अभिव्यक्त गर्न आवश्यक सुन्दर स्थान हो यालक्लब युवको माझम बाट बालबालिकाहरु अधिकार सम्पन्न हुन सक्दछन् ।

धनकुटालाई बालबालिकाको बाल अधिकार सम्पूर्ण क्षण गर्दै बालमैत्री नगर घोषणा गर्नका लागि पुरा गर्नुपर्ने वर्षमा २९ सुचकहरु मध्ये हामीले कतिपय सुचकहरु हाशिल गरिसक्का छौं साथै प्रतिबद्धता अनुरुप अन्य सुचकहरु हाशिल गर्न निरन्तर रूपमा कार्य भईरहेको छ यो बालक्लब चिनारी समेत बालमैत्री नगर घोषणाको क्रममा कोषेहुङ्गा सावित हुने कुरामा म पुर्ण रूपमा विश्वश्त छु ।

बालक्लब चिनारीले बालक्लबको वर्तमान स्थिति बालक्लबको आवश्यकता महत्व धनकुटा नगरपालिकाको व्यापक सम्पूर्ण व्यक्तित्वहरुलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ ।

लेखन तथा कार्यक्रम संयोजन

नुष्ठान श्रेष्ठ चिन्तन तामाङ
प्रबन्धक नगर प्रमुख
धनकुटा नगरपालिका

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको भनाई

बाल अधिकार सम्बूद्ध राष्ट्र निर्माणको आधार भन्ने उत्तीलाइ केन्द्रमा राखी बालकेन्द्रीत विकासको अपरिहार्यतालाई ह्रदयझगम गर्दै धनकुटा नगरपालिकाले २०७६-चैत्र मसान्त सम्ममा यस नगरपालिकालाई बालमैत्री नगरपालिका घोषणा गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको छ। जस अनुरुप प्रत्येक वडामा अधिकतम बालबालिकाको सहभागीता सहित बाल क्लबहरु गठन गरी क्रियाशील छन् वडास्तरीय बालक्लब सञ्जाल तथा नगरस्तरीय बाल क्लब सञ्जाल समेत सक्रीय रूपमा क्रियाशील छन् यसका साथै स्थानीय बालमैत्री नगर समिती गठन भईसकेको अवस्थामा बालमैत्री नगर निर्माण गर्ने नगरपालिका सक्रिय रूपमा लागिपरेको छ। नेपालको संविधान २०७२ ले मौलिक हक्को रूपमा सुनिश्चित गरेको बाल अधिकार एवं नेपाल सरकारले विभिन्न समयमा गरेका अन्तराष्ट्रीय सन्धी सम्झौतामा हरूताक्षर गरी प्रतिबद्धता गरेअनुरुप बालमैत्री नगर घोषणा गर्न अपरिहार्य छ। साथै १९८९ नोभेम्बर मा बाल अधिकार सम्मेलनमा समेत भएको प्रतिबद्धतालाई शिरोधार्य गर्दै बालमैत्री नगर निर्माण गर्नु अत्यावश्यक छ।

बाल बचाउ बाल संरक्षण बाल विकास र बाल सहभागीता बाल अधिकार सुनिश्चित गर्न महत्वपूर्ण आधारहरु हुन्। त्यस्तै बालमैत्री नगर घोषणाका विभिन्न ३९ सुचकले समेत उल्लेखित आधारहरु पुरा गर्न महत्वपूर्ण भुमीका निवाह गर्ने हुंदा बाल अधिकार सुनिश्चित हुने कुरामा विश्वस्त छु।

बालमैत्री नगर घोषणा गर्न बालक्लब जनप्रतिनिधी कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला सबैको यथेष्ट सहयोग प्राप्त हुनेछ भन्ने अपेक्षा राख्दै यो बालक्लब चिनारी निर्माण गर्न सहयोग गर्नुहुने सम्पुर्ण महानुभाव प्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछु।

धन्यवाद।

टीकादत्त राई
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
धनकुटा नगरपालिका

चसमित्र रहेका सामग्रीहरु

क्र.सं.	शिरक	पेज नं.
१	बालक्लब गठन र परिचालन सम्बन्धी आधारभूत पक्षहरु	१
२	धनकुटा नगरपालिका क्षेत्रमा समुदाय तथा विद्यालयस्तरमा बालक्लबहरु गठन, वडास्तरीय र नगरस्तरीय बालक्लब सञ्जाल निर्माणको विवरण	१०
३	बाल भित्ते पत्रिका प्रकाशन तालिम सम्पन्न	३५
४	बालबालिका सिर्जनाहरु	३८

१. बालक्लव गठन र परिचालन सम्बन्धी आधारभूत पक्षहरू

➤ बालबालिका को हुन् ?

उमेरको हिसावले जो १६ (अन्तराष्ट्रिय रूपमा १८ वर्ष) वर्ष भन्दा सानो उमेर समुहमा पर्दछन् । सामान्यतया शारीरीक रूपमा मात्र नभै मानसिक र संवेगात्मक रूपले पनि अपरिपक्व हुने भएकाले समाजमा भएको शक्ति संरचनामा सबभन्दा पुछ्छर वा तल्लो तहमा रहेका हुन्छन् । त्यसैले यीनीहरूलाई बाल्यकाल वा अहिले नै विशेष किसिमको संरक्षण र स्याहार आवश्यकता पर्दछ । हाम्रो समाजमा आजका बालबालिकाहरू जसले भोलीका दिनमा आमावावुका आकांक्षहरू पुरा गरिदिनेछन् भनेर विश्वास गरिन्छ, त्यसैले बालबालिकाहरू बयस्कहरूको सरोकारका विषय हुन् । नेपालमा यो उमेर समूहका बालबालिकाहरू भण्डै ४८ प्रतिशत रहेको तथ्यांकहरूले देखाएको छ ।

➤ बालक्लव भनेको के हो ? र किन ?

सामान्यतया बालबालिकाको हकहितका लागि बालबालिकाद्वारा खोलिएका सङ्गठन वा संस्था नै बाल क्लब हो । बाल क्लब भनेको एउटा बालबालिकाको सङ्गठन हो । कम्तीमा २५ जना भन्दा बढी बालबालिकाले आफ्ना साभा उद्देश्यका लागि स्थापना गरिएको सङ्गठनलाई बाल क्लब भनिन्छ । यस्तो सङ्गठन प्रायः कानुन तथा नियमबमोजिम स्थापना गरिनुपर्छ र सरकारले तोकेको कार्यालयमा दर्ता गरिएको हुनु पर्दछ । सङ्गठनले कसैलाई पनि अहित हुने गरी कानुन विपरित काम गर्न पाउँदैन ।

राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानुनले व्यवस्था गरेका बाल अधिकारको संरक्षण, प्रचार प्रसार, बालबालिकाको साभा सवाललाई सामुहिक रूपमा उठान, सामाजिक सेवा तथा उनीहरूको क्षमता विकास गर्न का लागि बालक्लवहरू गठन र परिचालन गर्ने गरिएको छ ।

➤ बालक्लवहरूको विकास ?

नेपालमा बालक्लव गठन तथा परिचालनको इतिहास हेर्दा पञ्चायतकालमा मुमा वडामहारानीको जन्म दिनको अवसरमा भदौ ४ गते बाल दिवस मनाउने, स्काउट, पिटी जस्ता समूहमा बालबालिकालाई संगठित गरि अतिरिक्त क्रियालक्लापहरू संचालन गरिन्थ्यो । २०४६ सालको राजनितिक परिवर्तनपछि गैर सरकारी संस्थाहरूको पहलमा बालक्लवहरू गठन गरि बाल लक्षित क्रियालक्लापहरू संचालन गर्न थालिएको देखिन्छ । त्यस्तै गरी विद्यालयहरूमा बाल चेतना तथा बाल अधिकार मञ्च गठन गर्न थालिएको थियो भने तत्कालीन स्थानीय निकायहरू संचालन कार्यविधीमा बालबालिका लक्षित कार्यक्रम र बजेट अनिवार्य छुट्याउनु पर्ने व्यवस्था भएपछि बालक्लवहरू गठन र परिचालन गर्ने कार्य तिब्ररूपमा भएको पाईन्छ । केन्द्रिय बालकल्याण समितिको अनुसार हाल देशभरमा करिव २२००० बालक्लवमा ६ लाख बालबालिका संगठित रहेकाछन् ।

➤ बालक्लवको प्रकार ?

बालक्लवको आवश्यकता, गठन गरिने तरिका र स्थानका आधारमा सामान्यतया बालक्लवका प्रकार निम्न अनुसार रहेकोछ ।

- समुदायमा आधारित बालक्लव
- विद्यालयमा आधारित बालक्लव
- विषयगत तथा विशेष बालक्लवहरू
- बाल समूह सञ्जालहरू

२. बालबालिकाको संगठन वा बालक्लव र बाल अधिकार सम्बन्धी नीतिगत आधारहरू

१. नेपालको संविधान

- धारा ३९ (३) (३) प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बाल विकास तथा बाल सहभागिताको हक

२. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ :

- परिच्छेद ६ योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नेको २४.२ मा नगरपालिकाको योजना बनाउदा बालमैत्री लगायतका अन्तर सम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिने
- वडाको काम कर्तव्य र अधिकारको दफा १२ ग को ३ मा बालकलव तथा बालसञ्जालको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने र २९ मा वडालाई बालमैत्री बनाउने

३. बालअधिकार महासन्धि, १९८९ को धारा १५

- पक्ष राष्ट्रहरूले बालबालिकाको संगठन गर्ने र शान्तिपूर्वक भेला हुने स्वतन्त्रताको अधिकारको सम्मान गर्नेछन्
- यी अधिकारहरूको प्रयोगमा कानून बमोजिम लगाइएका र प्रजातान्त्रिक समाजमा राष्ट्रिय सुरक्षा वा सार्वजनिक सुरक्षा वा सार्वजनिक व्यवस्था, सार्वजनिक स्वास्थ्य वा नैतिकताको संरक्षण वा अरुको अधिकार तथा स्वतन्त्रताको संरक्षणको हितमा आवश्यक प्रतिबन्धहरू बाहेक अन्य कुनै पनि प्रतिबन्धहरू लगाउन पाइने छैन।

४. बालबालिका सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०६९ :

- ८.४० जिल्ला तथा समुदायमा गठन गरिने बालबालिका सम्बन्धी कुनै पनि समिति वा समूहमा बालबालिकाको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिनेछ। बालबालिका सम्बन्धी नीति, ऐन तथा नियमहरूमा बालबालिकालाई आफ्नाँ सरोकारको कुनै पनि विषयमा सुसूचित भई विना भेदभाव परिवार देखि राष्ट्रिय तहसम्म अर्थपूर्ण सहभागिताको अधिकार सुनिश्चित गरिनेछ।
- ८.४२ स्थानीय स्तरका सरकारी, निजी, सामुदायिक विद्यालय, छात्रावास, बालकल्याण गृह, बालगृह, बालसुधार गृह समेतमा बालसहभागिता प्रवर्द्धन गर्न बालबालिकाको संगठित समूहको स्थापना र परिचालन गर्न प्राथमिकता दिइनेछ।

- ८.४३ बालकलव तथा बालसंस्था दर्ता गर्ने प्रक्रिया सरल गरिनेछ। विद्यालय, समुदाय, बालगृह लगायत बालबालिका सामूहिक र संस्थागत रूपमा रहने क्षेत्रहरूमा बालकलव स्थापना गरी केन्द्र, क्षेत्र, जिल्ला, गाउँ तथा नगरपालिका स्तरमा बालकलव सञ्जालहरू विस्तार गरिनेछ। बालकलव तथा बालसंस्था सञ्चालनका लागि आवश्यक आचारसंहिता तथा निर्देशिका जारी गर्ने व्यवस्था।

५. बालमैत्री स्थानीय शासन रणनीति २०६८

- बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि, २०६८ अनुसूची १.१ सेवा प्रवाह सम्बन्धी सूचकहरू घ) बालसहभागिता सम्बन्धी सूचकहरू :
- स्थानीय तहको निर्णय प्रक्रियामा १२ देखि १८ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाहरूको संस्थागत सहभागिताको संयन्त्रको विकास गरी सहभागी गराइएको हुनेछ।
- स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिमा बालकलवको प्रतिनिधित्व हुनेछ।
- गाउँपालिका र नगरपालिकाको प्रत्येक वडामा बालसमूहको सञ्जाल गठन भई क्रियाशिल रहेको हुनेछ।
- जिल्ला, गाउँपालिका तथा नगरपालिका तहमा बालकलव सञ्जाल गठन भएको हुनेछ।

६. बालबालिकाको संगठन, स्वतन्त्रता र सहभागिताले दिएको चार प्रमुख अवसर / महत्व

१. नागरिक हैसियत र संलग्नता :

- बालबालिकासम्बन्धी सामुदायिक कार्य सेवा तथा साथी शिक्षा लगायत बालअधिकार र सरोकारका सवालमा सामाजिक अभियन्ताका रूपमा संगठित र सक्रिय हुने अवसर प्राप्त गर्दछन्।

२. बालबालिकाको सञ्चार माध्यममा सक्रियता:

- संगठित बालबालिकाले आफ्ना विचार र दृष्टिकोणहरूलाई व्यवस्थित र स्वीकार्य रूपमा सञ्चारमाध्यमहरूका माध्यमवाट

प्रस्फुटन गर्न र आम नागरिक, नीति निर्माता तथा जिम्मेवारवयस्कहरूसम्म पुऱ्याउन सक्छन् । एकलाएकलै बालबालिकाले यस्ता अवसरहरू कमै मात्रामा पाउन सक्छन् र त्यसको स्वीकार्यता पनि कम हुन्छ ।

३. सार्वजनिक निर्णय हरूलाई प्रभावित पार्ने अवसर :

- लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीमा संगठित प्रतिनिधित्वले स्वीकार्यता र विचारहरूको प्रतिनिधित्वलाई मान्यता दिन सहयोग पुर्दछ । यसरी बालबालिकाका सार्वजनिक निर्णय र सरोकारका विषयहरूमा आफ्ना भनाइहरू राख्नमा संगठित प्रतिनिधित्व महत्वपूर्ण र सर्वस्वीकार्य माध्यम बन्न सक्छ ।

४. लोकतान्त्रिक पद्धति तथा संगठन क्षमताको विकास :

- बालबालिकाको सगांठनले उनीहरूलाई केवल संगठित शक्ति र प्रभावको प्रयोग मात्र गर्न सिकाउँदैन बरु जिम्मेवारीपूर्वक समन्वय गर्न, संगठन व्यवस्थापनका सिपहरू सिक्त र त्यस अनुरूप आफूलाई विकास गर्न मद्दत गर्दछ ।

५. बालकलवहरूको भूमिका तथा जिम्मेवारीहरू

विद्यालय तथा समुदायस्तरमा संगठित बालकलवहरूको भूमिका निम्नानुसार रहेको छ ।

क) बालबालिकाको वचावटको अधिकारको लागि:

- बालबालिकाको सुरक्षित जन्मन पाउने अधिकारका सम्बन्धमा चेतना अभिवृद्धिको काम
- सबै बालबालिकाले आवश्यक खोपहरू पाउनका लागि बालकलबको तर्फबाट स्वयम्भसेवकको भूमिका, प्रचार प्रसार गर्ने काम ।
- बालबालिकालाई बाँचनका लागि मद्दत गर्ने खाना, मौसम अनुसारको कपडा, सफा र शुद्ध पिउने पानी आदिका लागि चेतनामूलक कार्यक्रमहरू, घरभेट सञ्चालन गर्ने घरदैलो कार्यक्रम ।

ख) बालसंरक्षणको अधिकारको लागि :

- बालबालिकाहरूमाथि घर, विद्यालय र समाजमा यातना, कुटपिट र दुर्योगहार हुने गरेको भए,
- ढन्द तथा राजनीतिक प्रयोजनका लागि बालबालिकाको प्रयोग भइरहेको भए वा सशस्त्र समूहबाट घरफिर्ती भएको भए,
- बालबालिकाको बेचबिखन, अपहरण, श्रमशोषण र यौनशोषणको अवस्था भए,
- समाजमा बालविवाह गर्ने प्रचलन रहिरहेको भए,
- सबै बालबालिकाको जन्मदर्ता नभएको भए, (जातजाति, दलित, पछाडि पारिएको वर्ग समुदाय आदि समेत)
- लैडिङ, जातीय, वर्गीय तथा क्षेत्रीय भेदभावको अवस्थाको कारणले बालबालिकामा असर भए,
- जोखिमपूर्ण श्रममा बालबालिकाको प्रयोग भइरहेको भए,

ग) बालबालिकाको विकासको अधिकारको लागि:

- सबै बालबालिका विद्यालय भर्ना भई पढ्न नसकेको अवस्था भएमा,
- विद्यालयमा भर्ना भएका बालबालिका कक्षा पूरा नगर्दै विद्यालय छोड्ने क्रम रहेमा घर, परिवार, समाज तथा विद्यालय क्षेत्रमा बालबालिकाको चौतर्फी विकासमा बाधा पुग्ने गतिविधि तथा कार्यहरू भएमा जस्तै : स्कुलमा पढाइ नहुने, स्कुल नजिकै जाँड, रक्सी, धुम्रपान जुवातास खेल्ने खेलाउने कार्य, जतातै फोहोर धुलोधुँवा भई वातावरणमा खलल् पुगी राखेको भएमा,
- बालबालिकाको लागि पर्याप्त स्वास्थ्य र सरसफाई सम्बन्धी सेवा, औषधी, शौचालय, पिउने पानी नभएमा,
- बालबालिकाको लागि पर्याप्त खेल, मनोरञ्जनको व्यवस्था नभएमा तथा पोषणयुक्त खाना आदिको व्यवस्थामा कमी वा अभाव भएमा

- बालक्लबले विभिन्न उपसमितिमार्फत विभिन्न माध्यमहरू जस्तै : सडक नाटक, घरभेट, अन्तर्रकिया, छलफल, विचार गोष्ठी, अभिमुखीकरण गोष्ठी, तालिम, प्लेकार्ड, व्यानर, रेडियो, एफ.एमहरूमा विषयवस्तुमाथि छलफल, बालभित्तेपत्रिकामा लेख समाचार आदी प्रकाशन गरी विद्यालय तथा समुदायमा परिवर्तन त्याउन सक्छ,

घ) बालसहभागिताको अधिकारको लागि:

- बालबालिकासँग सम्बन्धित भएको नीतिनिर्णय, योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको प्रक्रियामा बालबालिकाहरूको सहभागिता नरहेको अवस्था भए, (घरपरिवार, विद्यालय, समुदाय, स्वास्थ्यचौकी, वडा, नगरपालिका, जिल्ला बालकल्याण समिति, जिल्ला समन्वय समिति, स्वास्थ्य कार्यालय आदिमा)
- धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक कार्यहरूमा बालबालिकाहरू सहभागी हुन वन्चित गरिएको भए,
- बालबालिकाहरूको विचार र भावनाको कदर साथै स्याबासी र हौसला नपाएको अवस्था भए,
- बालक्लबहरूको सञ्चालनमा सबै लिंग, जाति, वर्ण, धर्म, क्षेत्रका बालबालिकाहरूको सहभागिता नभएको भए,
- बालअधिकारका विषयसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूमा भाग लिन पाउने अवसर सबै बालबालिकाले समानरूपमा प्राप्त गर्न नसकेको अवस्था भए,
- विना रोकटोक पत्रिकाहरू प्रकाशन गर्न पाउने, भेला हुन पाउने, सूचना लिने र दिने अवसरहरू स्थानीय स्तरदेखि नै प्राप्त नगरेको भए,

५. बालक्लब सञ्जाल के हो ?

नगरपालिका क्षेत्रमा दुई वा दुईभन्दा बढी बालक्लबहरू बालअधिकार प्राप्तिको साभा उद्देश्य पूरा गर्न स्थापना भई सञ्चालनमा आएका भए त्यस

क्षेत्रका विद्यालय तथा समुदायस्तरका सबै बालक्लबहरूको प्रतिनिधित्व रहने गरी गठन भएको वडास्तर तथा नगरस्तरको बालक्लबहरूको छाता संगठनलाई बालक्लब सञ्जाल भनिन्छ ।

नगरस्तरीय बालक्लब सञ्जालको भूमिका

- नगरभित्रका बालक्लबहरूको अभिलेख राख्ने तथा बालबालिकाका लागि उपयोगी हुने पुस्तकालय वा सूचनाकेन्द्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।
- आबद्ध बालक्लबहरूको गतिविधि सञ्चालन गर्न सञ्जाललाई स्थानीय वडा, नगरपालिका तथा अन्य सहयोगी संस्थाहरूबाट प्राप्त आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउने । बालक्लबले सम्पन्न गर्न सक्ने यसै कार्यविधिमा तोकिएका कार्यहरू गर्न आवश्यक सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।
- बालक्लबहरूले सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरूमा अतिथिको रूपमा उपस्थित भई बालक्लबका अन्य साथीहरूलाई हौसला प्रदान गर्ने । तर, यस्ता किसिमका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दा आफ्ना तथा अन्य साथीहरूको पढाइलाई असर नपर्ने गरी विदा तथा फुर्सदको दिनमा कार्यक्रम गर्न उत्प्रेरित गर्ने ।
- बालक्लब सञ्जालले बालअधिकारसँग सम्बन्धित विशेष अभियान तथा कार्यहरू बालक्लबहरूमार्फत् प्रभावकारी रूपले सम्पन्न गर्न विभिन्न उपसमितिहरूको गठन गरी सञ्जालका पदाधिकारीहरूका बीचमा कार्यविभाजन गरी काम गर्न सक्नेछन् ।
- नगरले स्थानीय स्तरमा बालबालिकाको अधिकारसँग सम्बन्धित योजना तर्जुमा कार्यान्वयन र मूल्यांकनका सम्पूर्ण चरणहरूमा सञ्जालबाट प्रतिनिधित्वको माग गर्नेछ । यस्तो अवस्थामा अन्य बालक्लबहरूको तर्फबाट आएको योजना तथा सुभावहरू समेतलाई ख्याल गर्दै सञ्जालको तर्फबाट सक्रिय सहभागिता जनाउनुपर्नेछ ।

- स्थानीय स्तरमा बालबालिकामाथि हुने सबै किसिमका दुर्व्यवहार, हिंसा, हेला, हेपाइ, सामाजिक कुरीति र विभेद जस्ता बालअधिकार हननका घटनाविरुद्ध बालकलबको तर्फबाट आवश्यक पहल र पैरवी गर्ने साथै यस्ता किसिमका घटनाका विरुद्ध सम्बन्धित सरोकारवाला पक्षहरूको ध्यान आकृष्ट गराउने, सहकार्य र समन्वय गर्ने ।
- बालकलबहरूले आयोजना गर्ने कार्यक्रमका लागि आवश्यक स्रोतहरूको खोजी गरी सञ्जालले सहयोग माग गर्ने तथा कार्यक्रम सम्पन्न गर्न अन्य निकायहरूसँग समन्वय गर्ने ।
- आफ्नो कार्यक्षेत्रमा सञ्चालन भएका विद्यालय भर्ना, जन्मदर्ता, बालविवाह, बालमैत्री बातावरण, खुला दिसामुक्त क्षेत्र र विद्यालयमा भयरहित शिक्षण सिकाइको सम्बन्धमा बालबालिका सँगसँगै गर्ने अभियानहरूमा बालसञ्जालको तर्फबाट सक्रिय सहभागी हुने ।
- बालकलब तथा बालअधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत् अन्य संघसंस्था तथा सरोकारवालाहरूबीच आपसी समझदारी र समन्वयको वातावरण तयार गर्ने ।
- आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका बालकलबहरूले सम्पन्न गरेका क्रियाकलापहरूको संक्षिप्त प्रतिवेदन माग गर्ने तथा सो को अभिलेख राख्ने कार्य गर्नेछन् ।

२. धनकुटा नगरपालिका क्षेत्रमा समुदाय तथा विद्यालयस्तरमा बालकलबहरू गठन, बडास्तरीय र नगरस्तरीय बालकलब सञ्जाल निर्माणको विवरण

१. परिचय/औचित्य (Introduction/Rationale)

नेपालको कुल जनसंख्यामा १८ वर्ष मुनिका बालबालिकाको अंश भण्डै ४८ प्रतिशत रहेको छ । बालविकासमा राज्यले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा विभिन्न प्रतिवद्धता व्यक्त गरेको छ । बालहितको लागि विभिन्न नीतिगत, संस्थागत र प्रक्रियागत प्रयासहरू गरी बालबालिका सम्बन्धी सवाललाई सम्बोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ । नेपालको वर्तमान राजनैतिक परिवर्तनसँगै समावेशीकरण उच्चतम् प्राथमिकतामा रहेको र बालबालिकाका सवालहरूलाई एकीकृत रूपमा सम्बोधन गर्न आवश्यक देखिएको छ । बालबालिकाको विकासका लागि कार्यरत निकायहरूलाई एकीकृत रूपमा नीतिगत एवं संस्थागत प्रवन्धद्वारा स्थानीय सेवा प्रवाह तथा बालबालिकाको हकअधिकारहरू सुनिश्चित गर्नमा प्रयत्नशील रहन आवश्यकता एवं महत्व रहेको छ । सामुदायिक सेवाप्रवाहमा स्थानीय सरकारको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा यस्ता निकायहरू लगायत अन्य सरोकारवालाहरूलाई बालमैत्री अवधारणा अनुरूप सामुदायिक विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गर्न आवस्यक देखिन्छ ।

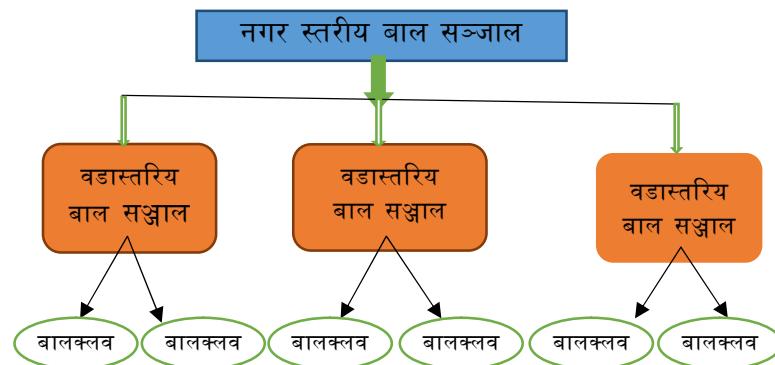
बालअधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासंघि, १९८९ ले बालबालिकासँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहेका र उनीहरूलाई असर गर्ने कुनै पनि प्रकारको निर्णय प्रक्रियामा बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरूले सहभागि हुन पाउने अधिकार प्रदान गरेकोछ । नेपालले सन् १९९० मा यस महासंघिलाई अनुमोदन गरिसकेको हुदा बालबालिकालाई यस्तो अवसर प्रदानगर्नु राज्यको जिम्मेवारी भैसकेकोछ । त्यस्तैगरि नेपालको सविधानमा बालबालिकाको हक सम्बन्ध व्यवस्थाले पनि बाल अधिकारका सवाललाई उच्च सम्मान गरेको छ । यस्तो जिम्मेवारी सहज रूपमा वहन गर्न नेपालले बालमैत्री स्थानीयशासन राष्ट्रिय रणनीति, २०६८ तयार गरी नेपाल सरकार (

मन्त्रिपरिषद) को मिति २०६८/०३/२९ को निर्णयवाट स्वीकृत भै कार्यान्वयनमा आईसकेको र मुलुकका सबै तहहरूमा बालमैत्री स्थानीय शासन अवलम्बन गर्ने नीति लिएकोछ । बालबालिकाहरूलाई समुदाय देखि केन्द्रीय तहसम्मको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सहभागि हुने अवसर सृजना गरी उनीहरूको क्षमता विकास गर्दै भविष्यमा सबै गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई बालमैत्री बनाउने सोंच राज्यले लिएको छ ।

यसै शिलशीलामा धनकुटा नगरपालिकाले यस नगरलाई वि.सं. २०७६ को अन्त्यसम्म बालमैत्री नगर बनाउने प्रतिवद्धता गरेको छ । त्यसैले स्थानीयस्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासन अवधारणाको कार्यान्वयनका लागि संस्थागत विकासको आधार तयार गर्न विभिन्न विद्यालय तथा समुदाय तहमा बालक्लबहरू गठन र विस्तार गर्न आवस्यक देखिएको छ जसलाई यस प्रक्रियाको पहिलो खुड्कीलाको रूपमा लिईएको छ । यो अवस्थामा धनकुटा नगरपालिकाले स्थानीय विद्यालयहरू र सरोकारवालाहरूको समन्वय र सहकार्यमा धनकुटा नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका सबै सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूमा तथा समुदायस्तरमा समेत बालक्लबहरू गठन तथा पुनर्गठन गरि १० वटै वडामा वडास्तरीय बालक्लब सञ्जालहरूगठनगरिएको छ । यसरी सबै वडामा गठन भएको वडास्तरीय बालक्लब सञ्जालहरूको भेला यहि मिति २०७५।३।२९ गते धनकुटा नगरपालिकाको सभाहलमा सम्पन्न भएको छ । उक्त कार्यक्रममा बालक्लब के किन कसरी लगायत स्थानीय बालमैत्री शासनको अवधारणा तथा यसका सूचकहरू र घोषणा सभा सम्मका विभिन्न पक्षकावारेमा सामाजिक विकास अधिकृत नुपराज श्रेष्ठले सहजीकरण गरेका थिए । यस कार्यक्रममा नगरपालिकाका उप प्रमुख श्री शक्नुत्तला बस्नेत, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री टीकादत्त राई ५० जना बालक्लबका पदाधिकारीहरू, संरक्षक शिक्षकहरू, सामाजिक परिचालकहरू र नगरपालिकाका अन्य कर्मचारीहरको उपस्थिति रहेको थियो ।

अभीमुखीकरण कार्यक्रमपछि नगरस्तरीय बालसञ्जाल गठन गर्ने कार्य सम्पन्न भयो । यसरी सहमति र भोटिंग दुवै प्रक्रियावाट निर्वाचित नगरस्तरीय बालक्लब सञ्जालका पदाधिकारहिस्तको छनौट भएको थियो ।

उल्लेखित अनुसार नगरस्तरीय बालक्लब सञ्जाल गठन भएपछि संस्थागत रूपमा बालक्लबहरूको सोपानको अवस्था निम्नानुसार रहेको छ ।

२. उद्देश्य Objectives

यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य धनकुटा नगरपालिका क्षेत्रमा रहेको सबै विद्यालयहरू र केहि सामुदाय स्तरमा बालक्लबहरू र यसका सञ्जालहरू गठन गर्ने र बालबालिकाको अधिकार सुनिश्चितता गर्न पैरवी गर्ने रहेको छ, भने विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेकाछन् ।

- स्थानीयस्तरमा बालक्लबहरूको गठन पुनर्गठन र सञ्जालहरू निर्माण गरि बाल अधिकारका सवालहरूको पैरवी र संरक्षण तथा संस्थागत गर्न सहयोग गर्ने ।
- स्थानीय शासन प्रक्रियालाई अभ बढी समावेशी र बालमैत्री बनाउन तथा बालमैत्री नगर घोषणागर्न आधार तयार गर्ने ।

३. सम्पन्न क्रियाकलाप Activities

धनकुटा नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा रहेका सरकारी तथा नीजि विद्यालयहरूमा समेत बालक्लबहरू गठन गर्नका लागि निम्न प्रक्रियाहरू अपनाइएको थियो ।

- सबै वडामा कार्यरत सामाजिक परिचालकहरु सरोकारवाला संस्थाका प्रतिनिधीहरुलाई बालक्लबको अवधारणा र गठन प्रक्रियाको बारेमा अभीमुखीकरण कार्यक्रम गरिएको थियो ।
- सामाजिक परिचालकहरुको अगुवाईमा सबै विद्यालयहरु र समुदायस्तरमा अनुमती लिएर बालबालिकाको भेला र बालक्लब गठनको बारेमा जानकारी दिईएको र क्लबमा सहभागी हुन अनुरोध गरिएको थियो ।
- बालक्लबहरु नभएका ठाउँहरुमा नयां गठन र पहिले बालक्लब गठन भइसकेका ठाउँहरुमा पुनः गठन गरिएको छ ।
- यसरी सबै वडामा बालक्लबहरु गठन भईसके पश्चात बालक्लबका पदाधिकारीहरुको उपस्थितिमा वडास्तरीय बालक्लब सञ्जाल गठन गरिएको छ ।
- वडास्तरीय बालक्लब सञ्जालका पदाधिकारीहरु तथा सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा बालक्लबका बारेमा एकदिने अभीमुखीकरण कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो । सोही कार्यक्रमबाट नगरस्तरीय बालक्लब सञ्जाल गठन गरिएको छ ।

४. उपलब्धी Out comes

- सबै विद्यालयहरुमा र केहि समुदायस्तरमा समेत बालबालिकाहरु बालक्लबमा आवद्ध भएको
- बालबालिकाका सवालहरुलाई सम्बोधन गर्न संस्थागत संरचनाको स्थापना भएको
- बालबालिका लक्षित कार्यक्रमहरुको छनौट तथा कार्यान्वयनमा प्रभावकारीता आउने ।
- बालबालिकासंग सम्बन्धित विभिन्न सवालहरुमा सचेत र संवेदनशिल बन्न सघाउपुग्ने र धनकुटा नगरपालिकालाई बालमैत्री नगर बनाउन सहयोग पुग्ने देखिएको छ ।

५. बालक्लबहरुको विवरण: Detail of Child clubs

माथिका सबै प्रक्रिया पुरा गरी गठन गरिएका विद्यालयस्तर र समुदायस्तरका बालक्लबहरु र सबै वडाका बालक्लब सञ्जालहरु र नगरस्तरीय बालक्लब सञ्जालको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

५.१ नगरस्तरीय बालक्लब सञ्जालका पदाधिकारीहरुको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	नाम थर	पद
१	श्री समाट मानन्धर	अध्यक्ष
२	श्री सृष्टी विश्वकर्मा	उपाध्यक्ष
३	श्री अनिशा रुचाल	सचिव
४	श्री कृति खड्का	सहसचिव
५	श्री पृतिशा घिमिरे	कोषाध्यक्ष
६	श्री कर्जन राई	सदस्य
७	श्री युवराज हमाल	सदस्य
८	श्री अर्जुन शाही	सदस्य
९	श्री धिरज घिमिरे	सदस्य
१०	श्री रविना तिवारी	सदस्य
११	श्री अस्मिता राई	सदस्य
१२	श्री पवित्रा कार्की	सदस्य
१३	श्री भरना बराल	सदस्य
१४	श्री दिपेन्द्र कार्की	सदस्य
१५	श्री उज्जलता खनाल	सदस्य

५.२. वडा अनुसार बालकलब सञ्जाल तथा संरक्षक शिक्षकहरूको विवरण आषाढ २०७५

५.२.१. ध.न.पा. १ वडास्तरीय बालकलब सञ्जालको विवरण

क्र.स.	नाम थर	पद	फोन नम्बर	कैफियत
१	प्रितिसा घिमिरे	अध्यक्ष	९८४२०८९४३०	हिले मा.वि.
२	पवित्रा कार्की	उपाध्यक्ष	९८९९३९९९२	त्रिसुले वाल कलब
३	श्रेयष्ठी मगर	सचिव	९८४२९९२२८५	जलकन्या वाल कलब
४	सुम्जुड भोटे	सहसचिव	९८४२०८८२४१०	मदरल्याण्ड मा.वि.
५	अमित तामाड	कोषाध्यक्ष	९८८५३९८६२७	निलगिरी मा.वि.
६	मुस्कान राई	सदस्य	९८०४०९४३८७	न्यरोड वाल कलब
७	आशिष थापा	सदस्य	९८०३९९९४०१	हिले मा.वि.
८	सचिन तामाड	सदस्य	९८१२३१०४१९	निगाले वाल कलब
९	सनम तामाड	सदस्य	९८६२९९३४०५	न्यरोड वाल कलब
१०	राधिका मल्ल	सदस्य	९८१०४३१५१४	चच्चला देवी स्कुल
११	विमला नेपाली	सदस्य	९८११०१०८६८	निलगिरी मा.वि.

५.२.२ ध.न.पा. २ वडास्तरीय बालकलब सञ्जालको विवरण:

क्र.स	नामथर	उमेर	कक्षा	पद	कलब	विद्यालय
१	कृति खड्का	१६	१०	अध्यक्ष	मधुगंगा कलब	श्री. श्रीमान्टक मा.वि
२	विजय तामाङ्ग	१२	६	उपाध्यक्ष	चोकोक कलब	श्री हिले मा.वि
३	कल्पना वि.क	१४	९	सचिव	मधुगंगा कलब	श्री. श्रीमान्टकमा.वि
४	आकाश मगर	१३	७	कोषाध्यक्ष	डिल्ली प्रगतिशिल कलब	श्री. श्रीमान्टकमा.वि
५	सदिका थापा	१३	७	सह सचिव	ज्ञानोपार्जन प्रगतिशिल वाल कलब	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
६	करुण थापा	१२	८	सदस्य	मधुगंगा	श्री. श्रीमान्टकमा.

क्र.स	नामथर	उमेर	कक्षा	पद	कलब	विद्यालय
७	शितल बस्नेत	१२	६	"	कलब	वि
८	टेक बहादुर राई	१३	८	"	ज्ञानोपार्जन प्रगतिशिल बाल कलब	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
९	एलिशा तामाङ्ग	१२	८	"	चोकोक बाल कलब	श्री हिले मा.वि
१०	सुस्मिता मगर	१३	७	"	डिल्ली प्रगतिशिल बाल कलब	श्री. श्रीमान टंकमा.वि
११	ममता मगर	१४	९	"	डिल्ली प्रगतिशिल बाल कलब	श्री. श्रीमान टंकमा.वि

संरक्षक शिक्षक: सरोज दाहाल

५.२.३. ध.न.पा. ३ वडास्तरीय बालकलब सञ्जालको विवरण

क्र. स.	नाम थर	पद
१	धिरज घिमिरे	अध्यक्ष
२	रचना राई	उपाध्यक्ष
३	अमृत सिहं ठकुरी	सचिव
४	अर्जन शाही ठकुरी	सह सचिव
५	एलिना राई	कोषाध्यक्ष
६	एलिना कार्की	सदस्य
७	आकाश राई	सदस्य
८	सरोज शाही	सदस्य
९	एर्विन पराजुली	सदस्य
१०	आयुसा रिजाल	सदस्य
११	सुजता राई	सदस्य
	श्री उत्तर कुमार राई	संरक्षक शिक्षक

५.२.४. धनपा ४ वडास्तरीय बालकलव (सम्बद्धि) गठन मिति : २०७५।०२।२४

क्र.सं.	नाम थर	पद	उमेर	कक्षा
१.	यारना राई	अध्यक्ष	१६	१०
२.	निराकार अधिकारी	उपाध्यक्ष	१६	१०
३.	निलु राना	सचिव	१६	११
४.	दिपेन्द्र कार्की	सह-सचिव	१५	१०
५.	सनिशा राई	कोषाध्यक्ष	१४	९
६.	अमर राई	सदस्य	१४	८
७.	विकल तामाड	सदस्य	१४	८
८.	उज्जलता खनाल	सदस्य	१५	९
९.	केनिश उदास	सदस्य	१५	९
१०.	रोमी श्रेष्ठ	सदस्य	१५	९
११.	सुदिप राई	सदस्य	१२	६
१२.	सजिता राई	संरक्षक शिक्षक		

५.२.५ धनकुटा नगरपालिका वडा नं. ५ को वडास्तरीय समता बालकलव सञ्जाल

क्र.सं.	नाम थर	पद	प्रतिनिधित्व गरेको बालकलव
१	स्मृति राई	अध्यक्ष	मागादिवी बालकलव
२	समीर गिरी	उपाध्यक्ष	मैत्रीपूर्ण वातावरण बालकलव
३	अस्मीता राई	सचिव	साइनिङ बालकलव
४	सुमिता गदाल	सहसचिव	एम.टि.बि. बालकलव
५	देवी रायमाझी	कोषाध्यक्ष	सल्लेरी बालकलव
६	भावना लिम्बु	सदस्य	साइनिङ बालकलव
७	अनिशा राई	सदस्य	साइनिङ बालकलव
८	रोमी प्रधान	सदस्य	एम.टि.बि. बालकलव
९	उज्ज्वल श्रेष्ठ	सदस्य	मागादिवी बालकलव
१०	प्रमोद सुवेदी	सदस्य	मैत्रीपूर्ण वातावरण बालकलव
११	हिमानी रिजाल	सदस्य	मैत्रीपूर्ण वातावरण बालकलव
१२	चक्रपाणी सुवेदी	संरक्षक	
१३	नारायणी राई आकृति राई	सल्लाहकार समिति	

क्र.सं.	नाम थर	पद	प्रतिनिधित्व गरेको बालकलव
	सुस्मिता भुजेल निकिता लिम्बु		

५.२.६. ध.न.पा. ६ वडास्तरका बालकलव सञ्जाल 'सप्तरंगी'

क्र.सं.	नाम थर	पद	सम्पर्क
१.	सप्ताट मानन्धर	अध्यक्ष	
२.	भरना बराल	उपाध्यक्ष	
३.	मनोज पौडेल	सचिव	
४.	ऋजु निरौला	सहसचिव	
५.	नुरा वि.क.	कोषाध्यक्ष	
६.	पुजन मगर	सदस्य	
७.	अंकित वस्नेत	सदस्य	
८.	रेजिना हिडमाड	संरक्षक शिक्षक	

५.२.७. ध.न.पा. ७ वडास्तरीय बालकलव सञ्जालको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	सम्पर्क नं.	कैफियत
१	अनिषा रुचाल	अध्यक्ष		
२	ममता मगर	उपाध्यक्ष		
३	सन्देश लिम्बु	सचिव		
४	अशिमता भण्डारी	कोषाध्यक्ष		
५	शन्त्या विश्वकर्मा	शहसचिव		
६	निशा रसाइली	सदस्य		
७	रन्जीता राई	सदस्य		
८	रन्जना राई	सदस्य		
९	विमल न्यौपाने	सदस्य	१	
१०	शिषीका भुजेल	सदस्य		
११	सबीता वि.क.	सदस्य		

५.२.८ ध.न.पा. ८ वडास्तरीय बाल कलव, गठन तथा पुनःगठन मिति: २०७५।०२।२७

qm=	gfd y/	kb	afn Snjsf] gfd	;Dks{ g+

1	श्री विशाल राई	अध्यक्ष	वडास्तरीय क्लब	बाल	98153813 02
2	श्री सविना राई	उपाध्यक्ष	वडास्तरीय क्लब	बाल	98163448 43
3	श्री कर्जन राई	सचिव	वडास्तरीय क्लब	बाल	98105625 54
4	श्री अन्जु राई	सहसचिव	वडास्तरीय क्लब	बाल	98053100 57
5	श्री अस्मिता राई	कोषाध्यक्ष	वडास्तरीय क्लब	बाल	98070319 59
6	श्री लक्ष्मण राई	सदस्य	वडास्तरीय क्लब	बाल	
7	श्री सुमित्रा राई	सदस्य	वडास्तरीय क्लब	बाल	
8	श्री जितेन्द्र राई	सदस्य	वडास्तरीय क्लब	बाल	
9	श्री धनराज राई	सदस्य	वडास्तरीय क्लब	बाल	
10	श्री कविता राई	सदस्य	वडास्तरीय क्लब	बाल	
11	श्री जुनु राई	सदस्य	वडास्तरीय क्लब	बाल	
12	श्री अस्मिता राई	सदस्य	वडास्तरीय क्लब	बाल	

५.२.९ ध.न.पा. ९ वडास्तरीय बालक्लब सञ्जालको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	सम्पर्क
१	अस्मिता ओझा	अध्यक्ष	
२	प्रमेश गिरी	उपाध्यक्ष	
३	सीमा बस्नेत	सचिव	
४	प्रकाश विष्ट	सहसचिव	
५	एन्जिना राई	कोषाध्यक्ष	

६	रस्मिता घले	सदस्य	
७	सुष्ठी वि.क.	सदस्य	
८	जिवन श्रेष्ठ	सदस्य	
९	साधन सुवेदी	सदस्य	
१०	रक्षा राई	सदस्य	
११	अनुपा लिम्बू	सदस्य	
१२	खम ब. वि.क.-	संरक्षक शिक्षक:	९८४२०७९४२

५.२.१०. ध.न.पा. १० वडास्तरीय बालक्लब सञ्जालको विवरण :

क्र.सं	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	रविना तिवारी	अध्यक्ष	
२	प्रकाश घिसङ्ग	उपाध्यक्ष	
३	युवराज हमाल	सचिव	
४	निसा भट्टराई	सह-सचिव	
५	सन्ध्या कार्की	कोषाध्यक्ष	
६	निरज खनाल	सदस्य	
७	विनिता राई	सदस्य	
८	सुदिन खनाल	सदस्य	
९	विशाल दाहाल	सदस्य	
१०	भिम ब. खनाल	संरक्षक शिक्षक	

५.३. वडा अनुसार विद्यालय तथा समुदायस्तरका बालक्लबहरूको विवरण

५.३.१. वडा नं. १ अन्तर्गत गठित विद्यालय तथा समुदायस्तरको बालक्लबहरू :
१ संकल्प बाल क्लब हिले मा.वि.हिले

क्र.सं.	नाम थर	पद	फोन नम्बर
१	प्रितिसा घिमिरे	अध्यक्ष	९८४२०८९४३०
२	महेन्द्र तामाङ	उपाध्यक्ष	
३	अस्मिता थापा	सचिव	
४	रञ्जु राई	सहसचिव	
५	लक्ष्मी मल्ल	कोषाध्यक्ष	
६	आशिष थापा	सदस्य	९८०३९९९४०१
७	सध्या थापा	सदस्य	

८	पवित्रा कार्की	सदस्य	
९	निसा मल्लिक	सदस्य	
१०	सुधाना मगर	सदस्य	
११	विमला नेपाली	सदस्य	
१२	सुभद्रा सापाकोटा	संरक्षक शिक्षक	

९	संजिव मगर	सदस्य	
१०	निकेश राई	सदस्य	
११	सायल राई	सदस्य	
१२		संरक्षक शिक्षक	

२. त्रिसुले बाल कल्व त्रिसुले

क्र.स.	नाम थर	पद	फोन नम्बर
१	पवित्रा कार्की	अध्यक्ष	९८९९३३९९९२
२	निकेश लिम्बु	उपाध्यक्ष	
३	हेमन्त कार्की	सचिव	९८९२३५३३०७
४	जसुवा राई	सहसचिव	
५	मनिसा मगर	कोषाध्यक्ष	९८४२३८९९२०
६	नितिसा दाहाल	सदस्य	
७	अनमोल लिम्बु	सदस्य	
८	सुसन लिम्बु	सदस्य	
९	अपेक्षा कार्की	सदस्य	
१०	प्रतिक राई	सदस्य	
११	अतिक राई	सदस्य	
१२		संरक्षक शिक्षक	

२. जलकन्या बाल कल्व सिजाली गाँउ

क्र.स.	नाम थर	पद	फोन नम्बर
१	श्रेयसी मगर	अध्यक्ष	९८४२९९२२८५
२	हर्क बहादुर मगर	उपाध्यक्ष	
३	साजन राई	सचिव	
४	तिलक मगर	सहसचिव	
५	सुष्मिता मगर	कोषाध्यक्ष	
६	सुसान राई	सदस्य	
७	प्रविण मगर	सदस्य	
८	रोमन राई	सदस्य	

४. निगाले वाल क्लब निगाले

क्र.स.	नाम थर	पद	फोन नम्बर
१	युनिसा ठकुरी	अध्यक्ष	९८०७०५३२११
२	रन्जीता शाही	उपाध्यक्ष	९८११३९८४९६
३	सचिन तामाड	सचिव	
४	किस्मत शाही	सहसचिव	
५	लिला मल्ल	कोषाध्यक्ष	९८१९००७१७९
६	सुमिना मल्ल	सदस्य	
७	निरा शाही	सदस्य	
८	निरम शाही	सदस्य	
९	ऋषिक ठकुरी	सदस्य	
१०	दिक्षा सिंह ठकुरी	सदस्य	
११	युनिसा रिजाल	सदस्य	
१२	डम्वर सिंह ठकुरी	संरक्षक शिक्षक	

५. च्चलादेवी वाल क्लब

क्र.स.	नाम थर	पद	फोन नम्बर
१	राधिका मल्ल	अध्यक्ष	९८१०४३१५१४
२	पुष्णा घिमिरे	उपाध्यक्ष	
३	टेक वहादुर राई	सचिव	
४	रचना राई	सहसचिव	९८२४३२९८६३
५	रोहन जिरेल	कोषाध्यक्ष	
६	शौरभ शाही	सदस्य	
७	राजन मगर	सदस्य	
८	अम्बिका घिमिरे	संरक्षक शिक्षक	९८४२११०६२७

६. मातृभूमि वाल क्लब मदरल्याण्ड मा.वि.

क्र.स.	नाम थर	पद	फोन नम्बर
१	विवेक लिम्बु	अध्यक्ष	९८४२०८२४९०
२	रविन लिम्बु	उपाध्यक्ष	
३	सम्जुड भोटे	सचिव	

क्र.स.	नाम थर	पद	फोन नम्बर
४	सदिक्षा लिम्बु	सहसचिव	
५	अनिल कार्की	कोषाध्यक्ष	
६	दाल्हामु शेर्पा	सदस्य	
७	योगेश लिम्बु	सदस्य	
८	फर्जु रेन्जीड शेर्पा	सदस्य	
९	अमित राई	सदस्य	
१०	नाडासि हाङ्गमा लिम्बु	सदस्य	
११	मनिका ठकुरी	सदस्य	
१२	विनु भट्टराई	संरक्षक शिक्षक	

७. निलिगिरीवाल क्लब हिले

क्र.स.	नाम थर	पद	फोन नम्बर
१	आशिष ढकाल	अध्यक्ष	
२	सावना मल्ल	उपाध्यक्ष	९८४२११३३३०
३	विमला नेपाली	सचिव	९८११०१०८८८
४	युनिक लिम्बु	सहसचिव	
५	अमित तामाड	कोषाध्यक्ष	९८२५३९८६२७
६	मरियम शाही	सदस्य	
७	निरुता मगर	सदस्य	
८	नासिम दाहाल	सदस्य	
९	रिकेश रायामार्भी	सदस्य	
१०	रेसुमा तामाड	सदस्य	
११	रुपासा घिमिरे	सदस्य	
१२	निरोज खड्का	संरक्षक शिक्षक	

५.३.२. वडा नं. २ अन्तर्गत गठित विद्यालय तथा समुदायस्तरको बालकलवहरु :

१ श्री डिल्ली प्रगतिशिल सामुदायिक बालकलब

क्र. स	नाम थर	उमेर	कक्षा	पद	अध्ययनरत विद्यालयको नाम
१	आकाश मगर	१३	७	अध्यक्ष	श्री श्रीमानटंकमा.वि
२	उज्जवल खनाल	११	५	उपाध्यक्ष	श्री डिल्लीप्रा.वि
३	ममता मगर	१४	९	सचिव	श्री श्रीमान टंकमा.वि
४	पुजनदर्लामी मगर	११	५	सह सचिव	श्री डिल्लीप्रा.वि
५	सुस्मिता राना	१३	७	कोषाध्यक्ष	श्री श्रीमानटंकमा.वि
६	रिमादर्लामी मगर	१०	६	सदस्य	श्री श्रीमानटंकमा.वि
७	पुजापिठाकोटे मगर	१०	६	"	श्री श्रीमानटंकमा.वि
८	कृष्णदर्लामी मगर	११	५	"	श्री डिल्लीप्रा.वि
९	कल्पना राना मगर	१०	५	"	श्री डिल्लीप्रा.वि
१०	ईश्वरो लुङ्गेली मगर	११	५	"	श्री डिल्लीप्रा.वि
११	सुनिलापिठाकोटे मगर	१४	८	"	श्री श्रीमानटंकमा.वि
	योजना दर्लामी मगर				९८०४३७१८२

२. श्री चोकोक प्रगतिशिल सामुदायिक बालकलब

क्र. स	नाम थर	उमेर	कक्षा	पद	अध्ययनरत विद्यालयको नाम
१	विजयतामाङ्ग	१३	६	अध्यक्ष	श्री हिलेमा.वि
२	निशानीतामाङ्ग	१०	६	उपाध्यक्ष	श्री हिलेप्रा.वि
३	एलिसातामाङ्ग	१२	८	सचिव	श्री हिलेमा.वि
४	रोशनतामाङ्ग	१५	८	सह सचिव	श्री हिलेप्रा.वि
५	प्रनिशातामाङ्ग	१२	८	कोषाध्यक्ष	श्री हिलेमा.वि
६	कान्तितामाङ्ग	११	६	सदस्य	श्री हिलेमा.वि
७	पवित्रातामाङ्ग	१५	८	"	श्री मनाकामन बोर्डिङ्ग
८	मनिशातामाङ्ग	१०	६	"	श्री रत्नप्रा.वि
९	विनोद तामाङ्ग	१४	७	"	श्री मनाकामना बोर्डिङ्ग
१०	सुजन दर्लामी	१३	५	"	श्री रत्नप्रा.वि

क्र. स	नाम थर	उमेर	कक्षा	पद	अध्ययनरत विद्यालयको नाम
११	विनयतामाङ्ग	१३	५	"	श्री मनाकामनाबोर्डिङ्ग
	रिना राउत				संरक्षक शिक्षक ९८४२११८४९८

३. श्री मधुगंगा विद्यालयस्तरीय बालकलब

क्र. स	नाम थर	उमेर	कक्षा	पद	सम्पर्क
१	कृति खड्का	१४	१०	अध्यक्ष	श्री हिले मा.वि
२	कल्पना वि.क	१३	९	उपाध्यक्ष	श्री हिले प्रा.वि
३	उज्जवल गुरागाई	१२	९	सचिव	श्री हिले मा.वि
४	विनायक राई	१५	१०	सह सचिव	श्री हिले प्रा.वि
५	अष्मिना राई	१४	१०	कोषाध्यक्ष	श्री हिले मा.वि
६	घनश्याम लामिछाने	१४	१०	सदस्य	श्री हिले मा.वि
७	करुण थापा	१२	८	"	श्री हिले मा.वि
८	पुष्पा मिश्र	१२	८	"	श्री हिले मा.वि
९	अपेक्षा गुरागाई	१३	७	"	श्री हिले मा.वि
१०	कूल प्रसाद गुरागाई	११	६	"	श्री हिले मा.वि
११	सुरेन्द्र राई	१३	७	"	श्री हिले मा.वि
१२	सरोज दाहाल				संरक्षक शिक्षक ९८४२४९१२३९

४. श्री ज्ञानोपार्जन विद्यालयस्तरीय बालकलब

क्र. स	नाम थर	उमेर	कक्षा	पद	सम्पर्क नं.
१	सम्भना बस्नेत	१३	८	अध्यक्ष	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
२	नविन श्रेष्ठ	१०	६	उपाध्यक्ष	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
३	सदिक्षा थापा	१३	७	सचिव	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
४	सिता थापा	१३	८	सह सचिव	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
५	टेक बहादुर राई	१३	८	कोषाध्यक्ष	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
६	निर्मला बस्नेत	१२	८	सदस्य	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
७	भरत भण्डारी	१३	८	"	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
८	विशाल बस्नेत	१०	६	"	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
९	शितल बस्नेत	१२	६	"	श्री ज्ञानोपार्जन नि.मा.वि
	बौद्धमान बस्नेत				संरक्षक शिक्षक ९८४२११४९१४

५.३.३ बडा नं. ३ अन्तर्गत गठित विद्यालय तथा समुदायस्तरको बालकलवहरु :

३.१ श्री जनता बालकलव धनकुटा ३ लाकुरे

क्र.स	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	रन्जना राई	अध्यक्ष	
२	अमति सिंह ठकुरी	उपाध्यक्ष	
३	सोनी लिम्बू	सचिव	
४	नितेश श्रेष्ठ	सह-सचिव	
५	सुजता राई	कोषाध्यक्ष	
६	सरोज राई	सदस्य	
७	आयुसा राई	सदस्य	
८	मनिष राई	सदस्य	
९	अपिक राई	सदस्य	
	गोमा देवि कार्की	संरक्षक शिक्षक	

२.श्री भाषा विद्या ज्योति बालकलव धनकुटा ३ कागते

क्र.स	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	अञ्जु सार्की	अध्यक्ष	
२	रचना राई	उपाध्यक्ष	
३	एलिना कार्की	सचिव	
४	अर्जुन शाही	सह-सचिव	
५	धिरेन्द्र गिरि	कोषाध्यक्ष	
६	अर्विन पराजुली	सदस्य	
७	केरिना राई	सदस्य	
८	भिम लिम्बू	सदस्य	
९	युनिसा थार्पा	सदस्य	
१०	रोजन राई	सदस्य	
११	समिर घिमिरे	सदस्य	
	उत्र कुमार राई	संरक्षक शिक्षक	

३.श्री स्याउले सम्बृद्धि समुदायस्तरको बालकलव धनकुटा ३

क्र.स	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	धिरज घिमिरे	अध्यक्ष	
२	समिर राई	उपाध्यक्ष	
३	एलिना राई	सचिव	
४	अनिस राई	सह-सचिव	
५	शर्मिला राई	कोषाध्यक्ष	
६	अकाश राई	सदस्य	
७	रेजिना घिमिरे	सदस्य	
८	सुमन राई	सदस्य	
९	सन्तोष राई	सदस्य	
१०	मित्रता राई	सदस्य	
११	नितेश बराईली	सदस्य	
	बिमला वार्ग्ले	संरक्षक शिक्षक	

५.३.४. बडा नं. ४ अन्तर्गत गठित विद्यालय तथा समुदायस्तरको बालकलवहरु :

१ श्री लालिङ्गुरासा विद्यालयस्तरीय बालकलव ध.न.पा.४

क्र.स.	नाम थर	पद	संपर्क नं.
१	अम्मर राई	अध्यक्ष	
२	रितिशा मल्लिक	उपाध्यक्ष	
३	दिपेश पौडेल	सचिव	
४	एन्जल सुवेदी	सहसचिव	
५	सामना भट्टराई	कोषाध्यक्ष	
६	आयुष्मा सुयाल	सदस्य	
७	सुरज राई	सदस्य	
८	अरुणा गिरी	सदस्य	
९	खुश्बु श्रेष्ठ	सदस्य	
१०	हेमन्त लामिछाने	सदस्य	
११	अरुण राई	सदस्य	
	सजिता राई	संरक्षक	

२.श्री पोलस्टार युनाईटेड चिल्ड्रेन्स क्लब

बालकलव संक्षिप्त चिनारी २०७५

क्र.सं.	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	विकल तामाड	अध्यक्ष	
२	सुशिला लिम्बु	उपाध्यक्ष	
३	मेला राई	सचिव	
४	आर्यन रम्तेल	सहसचिव	
५	दिपेश तामाड	कोषाध्यक्ष	
६	मौसम राई	सदस्य	
७	सुमिरा तामाड	सदस्य	
८	भिंशम मगर	सदस्य	
९	अनिल श्रेष्ठ	सदस्य	
१०	दिपिका घिमिरे	सदस्य	
११	योगेश विसंखे	सदस्य	
	सुमन राना	संरक्षक	

३. श्री देवेबास बालमैत्री बालकलब (सामुदायिक बालकलब)

क्र.सं.	नाम थर	पद	कैफियत
१	यारना राई	अध्यक्ष	
२	सुप्रिम श्रेष्ठ	उपाध्यक्ष	
३	प्रिस्टला तामाङ्ग	सचिव	
४	रेमन लामिछाने	सह सचिव	
५	रेसिना भट्टराई	कोषाध्यक्ष	
६	मुना वारले	सदस्य	
७	दिप्सीना श्रेष्ठ	सदस्य	
८	कृतिका श्रेष्ठ	सदस्य	
९	दिलासा श्रेष्ठ	सदस्य	
१०	दिया श्रेष्ठ	सदस्य	
११	दृष्टि श्रेष्ठ	सदस्य	
१२	दुर्गा भट्टराई	संरक्षक	

४. श्री नमुना बालकलब (सामुदायिक बालकलब)

क्र.सं.	नाम थर	पद	कैफियत
१	निराकार अधिकारी	अध्यक्ष	
२	प्रशंसा अधिकारी	उपाध्यक्ष	
३	निरविशा अधिकारी	सचिव	
४	रोवेन श्रेष्ठ	सह सचिव	
५	दिपेन्द्र कार्की	कोषाध्यक्ष	
६	प्रितमा श्रेष्ठ	सदस्य	
७	पुष्पा खड्गशाका	सदस्य	
८	सभ्यता बुढाथोकी	सदस्य	
९	मनोज विवंखे	सदस्य	
१०	स्नेहा थापा	सदस्य	
११	तपस्वि अधिकारी	सदस्य	
१२	अनुष्का अधिकारी	सदस्य	
	दुर्गा भट्टराई	संरक्षक	

५. श्री छारागाउँ बालकलब (सामुदायिक बालकलब)

क्र.सं.	नाम थर	पद	कैफियत
१	निर्देशिका थापा	अध्यक्ष	
२	सनिशा राई	उपाध्यक्ष	
३	दिलकुमारी श्रेष्ठ	सचिव	
४	सुदिप राई	सह सचिव	
५	रुशिका राई	कोषाध्यक्ष	
६	पुष्पा राई	सदस्य	
७	आकाश वि.क.	सदस्य	
८	विष्णु रसाइली	सदस्य	
९	विवश राई	सदस्य	
१०	आशा राई	सदस्य	
११	नवीन श्रेष्ठ	सदस्य	
१२	बाला राई	संरक्षक शिक्षक	

६. श्री दानाबारी बालकलब (सामुदायिक बालकलब)

क्र.सं.	नाम थर	पद	कैफियत
१	उज्वलता खनाल	अध्यक्ष	
२	दिपक मगर	उपाध्यक्ष	
३	निलु राना	सचिव	
४	साइजा आचार्य	सह सचिव	
५	दिवासा राना	कोषाध्यक्ष	
६	धनकुमारी दर्लामी	सदस्य	
७	देवराज पौडेल	सदस्य	
८	श्रेया सुब्बा	सदस्य	
९	नवन धिताल	सदस्य	
१०	सुष्मा थापा	सदस्य	
११	करुण खड्का	सदस्य	
१२	सविता राई	संरक्षक शिक्षक	

७. श्री जागरण बालकलब (सामुदायिक बालकलब)

क्र.सं.	नाम थर	पद	कैफियत
१	रोमि श्रेष्ठ	अध्यक्ष	
२	सुजना गजमेर	उपाध्यक्ष	
३	स्वपनील श्रेष्ठ	सचिव	
४	प्रेमिशा गुरुङ	सह सचिव	
५	कविता वि.क.	कोषाध्यक्ष	
६	विनिता सुवाल	सदस्य	
७	प्रविण बस्नेत	सदस्य	
८	कुशल श्रेष्ठ	सदस्य	
९	विमन श्रेष्ठ	सदस्य	
१०	करुणा दनाल	सदस्य	
११	शक्ति राई	सदस्य	
१२	लव श्रेष्ठ	संरक्षक शिक्षक	

५.३.५ बडा नं. ५ अन्तर्गत गठित विद्यालय तथा समुदायस्तरको बालकलबहरु
१. श्री गोकुण्डेश्वर बालमन्दिर मा.वि. टुँडीखेलमा 'मैत्रीपूर्ण वातावरण बालकलब'

क्र.सं.	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	चिनु काफ्ले	अध्यक्ष	
२	श्रीकृष्ण भण्डारी	उपाध्यक्ष	
३	समीर गिरी	सचिव	
४	हिमानी रिजाल	सहसचिव	
५	अस्मिता दर्जी	कोषाध्यक्ष	
६	तान्दो नेम्वाङ्ग	सदस्य	
७	आशिष याखा	सदस्य	
८	समीर घिमिरे	सदस्य	
९	आयुष्मा राई	सदस्य	
१०	प्रणिश श्रेष्ठ	सदस्य	
११	विमल कटुवाल	सदस्य	
१२	चक्रपाणी सुवेदी	संरक्षक शिक्षक	

२. श्री सल्लेरी आधारभूत विद्यालय कर्माटारमा 'सल्लेरी बालकलब'

क्र.सं.	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	देवी रायमाझी	अध्यक्ष	
२	ज्योति राई	उपाध्यक्ष	
३	प्रमोद सुवेदी	सचिव	
४	अशोक राई	सहसचिव	
५	विजय राई	कोषाध्यक्ष	
६	अर्जुन राई	सदस्य	
७	दिया राई	सदस्य	
८	कुशल राई	सदस्य	
९	सोनिया राई	सदस्य	
१०	सञ्जीव राई	सदस्य	
११	समीर भट्टराई	सदस्य	
	नारायणी राई	संरक्षक शिक्षक	

३. श्री माथिल्लोकोचे बालमन्दिर र टुँडिखेल टोलवस्तीलाई समेटेर 'एम.टि.बि. बालकलब'

क्र.सं.	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	सुजिन प्रधान	अध्यक्ष	
२	रोमी प्रधान	उपाध्यक्ष	
३	सुस्मिता गदाल	सचिव	
४	सुप्रिया श्रेष्ठ	सहसचिव	
५	यमुना राई	कोषाध्यक्ष	
६	आशुतोष राणा	सदस्य	
७	आर्या अधिकारी	सदस्य	
८	निकिता लिम्बु	संरक्षक	

४. श्री तलेघर, कर्मीटार र पूजारी टोलवस्तीलाई समेटेर 'मागादिवी बालकलब'

क्र.सं.	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	रुष्मा राई	अध्यक्ष	
२	उज्ज्वल श्रेष्ठ	उपाध्यक्ष	
३	विजिता राई	सचिव	
४	स्मृति राई	सहसचिव	
५	स्पर्श राई	कोषाध्यक्ष	
६	सदीक्षा लिम्बु	सदस्य	
७	नेहरिका राई	सदस्य	
८	सुस्मिता भुजेल	संरक्षक	

५. हटिया, छोड्देन, तल्लोकोचे र देवानटार टोलवस्तीलाई समेटेर 'साइनिड बालकलब'

क्र.सं.	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	अश्मिता राई	अध्यक्ष	
२	टिया श्रेष्ठ	उपाध्यक्ष	
३	खुसी राई	सचिव	
४	भावना लिम्बु	सहसचिव	
५	अनिशा राई	कोषाध्यक्ष	
६	मुना राई	सदस्य	
७	मिसाङ्ग राई	सदस्य	
८	सृपना प्रधान	सदस्य	

९	लक्ष्मी परियार	सदस्य	
१०	आकृति राई	संरक्षक	

५.३.६. वडा नं. ६ अन्तर्गत गठित विद्यालय तथा समुदायस्तरको बालकलबहरू :
२. श्री लालीगुरास आधारभूत उत्तरपानी बालकलब

क्र.सं	नाम थर	पद	कैफियत
१	विविता गुरुङ	अध्यक्ष	
२	प्रकाश घिसिङ्ग	उपाध्यक्ष	
३	सविना विश्वकर्मा	सचिव	
४	विनिता दाहाल	सह-सचिव	
५	निशा भट्टराई	कोषाध्यक्ष	
६	सुदिन खनाल	सदस्य	
७	अवि भट्टराई	सदस्य	
८	यासिका नेपाली	सदस्य	
९	अनिष भट्टराई	सदस्य	
१०	नितेस खनाल	सदस्य	
११	युना घिसिङ्ग	सदस्य	
१२	श्री अमर ब. घिसिङ्ग	संरक्षक शिक्षक	
१३	श्री उत्तम ब. भट्टराई	प्रमुख संरक्षक	(प्र.अ.)

३. श्री मागादिवी समुदायस्तरको बालकलब ध.न.पा - १०

क्र.सं	नाम थर	पद	कैफियत
१	सन्ध्या कार्की	अध्यक्ष	
२	रोहन विष्ट	उपाध्यक्ष	
३	विशाल दाहाल	सचिव	
४	एलिशा तामाङ्ग	कोषाध्यक्ष	
५	रविन खवास	सदस्य	
६	घिरेन तामाङ्ग	सदस्य	
७	अनिल विष्ट	सदस्य	
८	सम्बृद्धि दाहाल	सदस्य	
९	दिलासा राई	सदस्य	
१०	जुनिता गुरागाई	सदस्य	

११	सम्मुख छडका	सदस्य	
१२	श्री नवराज दाहाल	संरक्षक शिक्षक (श्री शिंदू आधारभूत प्रा.वि, प्र.अ.)	

३. बाल भित्ते पत्रिका प्रकाशन तालिम सम्पन्न

१. पृष्ठभूमि (Background)

नेपालका कानुनहरूमा सामान्यतया १६ वर्ष उमेर नपुगेका व्यक्तिहरूलाई बालबालिका भनेर परिभाषित गरिएको पाइन्छ । बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०४८ ले १६ वर्ष उमेर नपुगेकालाई बालबालिका भनी परिभाषित गरेको छ । त्यस्तै बालमैत्री स्थानीय शासन राष्ट्रिय रणनीति, २०६८ ले १८ वर्ष उमेर नपुगेकालाई बालबालिका मानेको देखिन्छ । यद्यपि नेपालले अनुमोदन गरेको संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धि १९८९ लगायत बालबालिकाको मानवअधिकार सम्बन्धी अन्य अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरूले १८ वर्षमुनिका व्यक्तिहरूलाई बालबालिका भनेर परिभाषित गरेको पाइन्छ । त्यसैले बालबालिकालाई परिभाषित गर्ने एक महत्वपूर्ण आधार नै उमेर हो । निश्चित उमेर नपुगेसम्म व्यक्तिमा शारीरिक र मानसिक परिपक्वता आइसकेको हुँदैन, त्यसैले उनीहरू स्वतन्त्रपूर्वक निर्णय लिन सक्षम भई सकेको हुँदैनन् । त्यसैले उनीहरू वयस्कहरूको तुलनामा केही विशेष अधिकारका हकदार हुन्छन् र उनीहरूले केही कानुनी दायित्वबाट उन्मुक्तिसमेत पाउँदछन् ।

२. औचित्य Rationale

बालबालिकाहरू भविष्यका कर्णधारमात्र नभएर वर्तमानका साझेदारहरू समेत हुन् । त्यसैले यिनीहरुको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नु राज्यको दायित्व हुन आउँछ । बालबालिकाहरू शारीरिक तथा मानसिक रूपले परिपक्वता नभईसकेको हुँदा उनीहरू वयस्क सरहका कार्य तथा गतिविधीहरू गर्न सक्षम हुँदैनन् । यस्तामात्रै होइन, बालबालिकाहरू नै भएको हुनाले आफ्ना अधिकारहरू खोसिएको अवस्थामा, बालबालिकाहरू आफुलाई कसैले दुर्व्यवहार गरेको अवस्था आदिमा समेत आफैले आवज उठाउन सक्दैनन् । यही बाल अधिकारको परिकल्पना बमोजिम बालबालिकाहरूको भावना तथा विचारलाई वयस्कसामु राख्नको लागि बालबालिकाहरूले भित्ते पत्रिकालाई माध्यम बनाउन सक्दछन् । बालबालिकाहरूले आफ्ना अधिकारहरू, आफ्न आवज

तथा सवालहरूलाई भित्ते पत्रिका मार्फत सरोकारवालाहरु समक्ष राख्न सक्ने अवसर पाउँदछन् । अप्रत्यक्ष ढंगबाट बालबालिकाहरुको अवस्था, बाल अधिकारको वर्तमान अवस्था आदिको बारेमा भित्ते पत्रिकामा निस्केका सामाग्रीहरुको अध्ययनबाट समेत थाहा पाईन्छ । अतः धनकुटा नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका विद्यालयहरुमा रहेका बालक्लवहरुका प्रतिनिधिहरूलाई २ दिने बालभित्ते पत्रिका प्रकाशन सम्बन्धी तालिम धनकुटा नगरपालिका र सामुदायिक विकास मञ्च नेपाल धनकुटा समन्वयमा सञ्चालन गरिएको थियो ।

३. उद्देश्य Objectives

- बालक्लवहरूलाई बाल अधिकारको बारेमा संक्षिप्त जानकारी प्रदान गर्ने ।
- बालक्लवहरूलाई बालभित्ते पत्रिका प्रकाशन सम्बन्धी प्राविधिक तथा व्यवहारिक ज्ञान प्रदान गर्ने ।
- बाल अधिकारका सवालहरु भित्तेपत्रिका मार्फत सरोकारवालाहरु समक्ष ल्याउन व्यवहारिक सीप प्रदान गर्ने ।

४. सहभागीहरुको विवरण (Participants)

कूल १० वटा तपशिल बमोजिमका विद्यालयका बालक्लवका प्रतिनिधी तथा बालक्लवका संरक्षक शिक्षकहरुको सहभागितामा यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो ।

सि.न	विद्यालयको नाम र ठेगाना	बालक्लवको प्रतिनिधी		संरक्षक शिक्षक		जम्मा
		बालिका	बालक	महिला	पुरुष	
१	देउराली मा.वि., धनपा ९	३	१	०	१	५
२	त्रिवेणी मा.वि., धनपा ७	२	३	०	१	६
३	देउराली आधारभूत विद्यालय, धनपा ८	१	२	०	१	४
४	सल्लेरी आधारभूत विद्यालय, धनपा ५	१	२	१	०	४
५	श्रीमान् टंक मा.वि., धनपा २	२	१		१	४
६	हिले मा.वि., धनपा १	२	१	१	०	४
७	भाषा मा.वि., धनपा ३	१	२	०	१	४
८	जनकल्याण मा.वि., धनपा १०	१	२	०	१	४

सि.न	विद्यालयको नाम र ठेगाना	बालक्लवको प्रतिनिधी		संरक्षक शिक्षक		जम्मा
		बालिका	बालक	महिला	पुरुष	
९	गोकुण्डेश्वर मा.वि., धनपा ६	१	२	०	१	४
१०	गोकुण्डेश्वर बालमन्दिर मा.वि., धनपा ५	१	२	०	१	४
जम्मा		१५		१८		४३

५. उपलब्धीहरु

- बाल अधिकारको बारेमा बालक्लवका प्रतिनिधिहरु जानकार भएका छन् ।
- सबै बालक्लवका प्रतिनिधीहरु आ-आफ्नो विद्यालयमा बालभित्ते पत्रिका प्रकाशन गर्न सक्षम भई प्रतिवद्धता प्राप्त भएका छन् ।

\$= afnaflnsfsf 1; h{gfx?

निबन्ध

(मानव अधिकार सामाजिक सचेतन र विकास केन्द्र, (हुसाडेक) नेपालको बार्षिकोत्सवको
अवसरमा आयोजित निबन्ध प्रतियोगितामा प्रथम हुन सफल निबन्ध)

“मानव अधिकार र सामाजिक न्याय”

कृष्ण दीक्षा दाहाल

कक्षा : १०, दिप मा.वि., धनकुटा

यस विशाल ब्रमाण्डको पृथ्वी नामक ग्रहमा रहेका प्राणी मध्य सर्वश्रेष्ठ प्राणी मानव हो । यस विशाल ब्रमाण्डको खोजतलास गर्दै पृथ्वीको सुन्दर चित्र बनाउने प्राणी पनि मानव नै हो । त्यसकारण मानिसहरूले अनेकौ हक अधिकारहरू पाएका हुन्छन् । सामान्य अर्थमा अधिकार भनेको व्यक्तिको कुनै वस्तु मार्थिको दावी वा सरोकार हो । प्राविधिक अर्थमा कानुनद्वारा मान्यता प्राप्त तथा संक्षित स्वार्थ वा व्यवहारलाई अधिकारको संज्ञा दिन सकिन्छ ।

मानव अधिकार भन्नाले मानिस आफ्नो आमाको गर्भमा रहेदारेखि मृत्युसम्म पाउने नैसर्गिक अधिकार भन्ने बुझाउँछ । मानव अधिकार वा जन्मसिद्ध अधिकार पनि भन्न सकिन्छ । यो मानिसलाई मानिसका रूपमा स्वतन्त्र रही बाँच र आत्म सम्मान साथ यस समाजमा अस्तित्व कायम गर्न आवश्यक पर्दछ । समाजमा कुनै पनि जाती, धर्म, वर्ण, रड, लिङ्ग आदिका आधारमा भेदभाव गर्नु मानव अधिकार उल्लंघन गर्नु हो । जात, पेशा, धर्मका आधारमा भेदभाव गरिन्छ भन्ने मानिस अन्धविश्वासमा रुमलिनु भन्ने बुझिन्छ । त्यसकारण, व्यक्तिमा जनविश्वास पैदा गरी मानव अधिकारको संरक्षण गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

सामाजिक न्याय भन्नाले सबै पक्षवाट समान न्यायको खोजी गर्ने र समाजका प्रत्येक सदस्यहरू प्रति सम्मानपूर्वक र भेदभाव रहित समान व्यवहार गरी सहयोग र सहकार्यका माध्यमले एकता कायम गर्नु भन्ने बुझाउँछ । यसलाई वितरणात्मक कानुनका आधारमा नागरिक प्रति गर्ने समान व्यवहारका रूपमा लिन सकिन्छ ।

मानव अधिकार भन्नाले मानिसको जन्मसिद्ध अधिकार हो भन्ने मानव अधिकारका कारण समाजमा रहेका व्यक्तिगत मूल्यमान्यता मर्यादासंग सम्बन्धित बस्तुलाई बुझाउँछ । मानव अधिकार र सामाजिक न्याय एक अर्का संग सम्बन्धित हुन् । दोस्रो विश्वयुद्धको अन्त्यसंग सन् १९४८ डिसेम्बर १० मा

संयुक्त राष्ट्र संघ अमेरिकाका राष्ट्रपति फेनकलिन रुसवेल्टले आरम्भ गरेका मानव अधिकार तत्कालिन समयमा इन्टरनेट र मोबाइल सरह संसारका जुनसुकै कुनैमा पनि सामाजिक न्याय प्रति अग्रस्त रही अगाडि बढेको छ । ऐउटी बोक्सी भनेर आत्मोचित गरिएकी महिलालाई मानव अधिकारले सामाजिक न्याय दिलाउँछ । मानव जातिले पाउने अधिकारको उच्च मूल्याङ्कन गर्ने सामाजिक न्याय हो ।

मानव अधिकार कसैले कसैलाई चाहेर वा नचाहेर दिने विषय होइन । यो त मानिसको प्राकृतिक जन्मसिद्ध वा आधारभूत अधिकार हो । अतः मानव अधिकार ऐन २०६८ ले व्यक्तिको जीवन स्वतन्त्रता, सहभागिता र मर्यादासंग सम्बन्धित संविधान तथा अन्य प्रचलित कानुनद्वारा प्रदान गरिएको अधिकार तथा नेपाल पक्ष रहेको मानव अधिकारसंग सम्बन्ध अन्तराष्ट्रिय सन्धी, सम्झौतासंग सम्बन्धित अधिकार हो ।

मानव अधिकार व्यक्तिगत मात्र नभएर सामाजिक राष्ट्रिय तथा व्यापक अर्थमा लिन सकिन्छ । पूर्ण मानवअधिकार सम्पन्न जनता मात्र सार्वभौम हुन्छ, जब मुलुकमा द्वन्द चर्किन्छ, क्रान्तिका ज्वाराभाटाहरू फैलिन्छ, तब राज्य संसद विहीन हुन्छ । जनप्रतिनिधिहरू कसै प्रति उत्तरदायी हुदैन र भ्रष्ट हुन्छ । सबै लगाम बिनाको घोडा जस्तै हुन्छन् । तब जनताको सार्वभौम अधिकार कुणिठत बनेको हुन्छ । मुलुकको सैद्धान्तिक दस्तावेज मानिएको संविधानको पनि उल्लंघन हुन्छ र समाजमा मानव अधिकार अपाङ्ग बन्न पुर्यछ ।

त्यसकारण मानव अधिकारको इतिहास निहाल्ने हो भने यसको सुरुवात मानव उत्पति सँगै भएर र क्रमिक रूपमा यस युग सम्म आएको हो । पाश्चत्य सभ्यता अनुसार मानव अधिकारका आधार ग्रीसवाट भएको हो । त्यसैगरी पूर्वीय सभ्यता अनुसार वौद्धिक कालको धार्मिक पक्षले मानव अधिकारको संरक्षण गरेको पाईन्छ । त्यसकारण ग्रीस र वौद्धिक कालिन युगमा सुर भएको यस मानव अधिकारको विषय रोमन समाज, पुर्नजागरण, मध्ययुग हुदै यस वैज्ञानिक युग सम्म आएको देखिन्छ । अझ यसले कानुनी र व्यवस्थित मान्यता भने संयुक्त राष्ट्र संघको स्थापना भएपछि सन् १९४८ डिसेम्बर १० मा यसको साधारण सभाले विश्वव्यापी रूपमा घोषणा गरेको हो । त्यसपछि सबै सदस्य राष्ट्रलाई यसको प्रचार प्रसार गर्न लगायो । अझ विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था तिर यसको प्रचार प्रसार गर्दै यस युगसम्म आएको हो । सन् १९४८ को साधारण सभामा पनि

मानव अधिकारमा मानिसको खान, बस्न, लगाउने कुराहरु समेटीएका छन् ।
अन्य मानव अधिकारहरु निम्न अनुसार छन् :-

१. गांस, बास, कपासको अधिकार
२. पढ्ने अधिकार
३. स्वास्थ्यको अधिकार
४. आफुले कमाएको धन आफ्नै तरिकाले खर्च गर्ने अधिकार आदि ।

कानुनका आधारमा मानव अधिकारको आधार नेपालको संविधान हो । नेपाल संविधानको प्रस्तावनामा पनि मानव अधिकारको संरक्षण गरी स्वतन्त्रता र समानता कायम गर्दै जनतामा एकता र भ्रातृत्वको विकास गर्न आवश्यक छ । नेपालको संविधान २०४७ को धारा ११ देखि २३ सम्म स्वतन्त्रता, समानता, छापाखानाको हक सम्बन्ध आदि गरी १३ मौलिक हकका बारेमा जानकारी दिएको छ । त्यसैगरी नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३ मा रहेको धारा १३ देखि ४८ सम्म मौलिक हकद्वारा मानव अधिकारको संरक्षण गरेको पाइन्छ । यसरी संविधानमा मौलिक हकका रूपमा मानव अधिकारको व्यवस्था गर्नु भनेको राज्यले यस प्रति बढि प्राथमिकता दिनु र यसको संरक्षण गर्नु भन्ने बुझिन्छ ।

संयुक्त राष्ट्र संघका पूर्व महासचिव काफी अन्ननका अनुसार मानव अधिकार भनेको “व्यक्ति व्यक्ति विच आत्मनिहीत अधिकार मानव अधिकार हो । यो सरकारले दिने अनुदान जसरी फिर्ता दिने कुरा होइन । यहाँ अधिकारवाल राज्य परिपालक हुन्छ ।” मानव अधिकारको घोषणा सन् १९४८ डिसेम्बर १० मा भएका कारण डिसेम्बर १० मा मानव अधिकार दिवस मनाइन्छ । मानव अधिकार सबैका लागि र सबैका लागि भन्ने मान्यता मानव अधिकारको आधुनिक मान्यता हो ।

राज्यले नागरिकहरुलाई खान, बस्न, लगाउन राम्रो व्यवस्था गर्नुपर्दछ । यसको सदा राज्यले पनि नागरिकबाट कर्तव्यको आशा गरेको हुन्छ । त्यसैले राज्यले नागरिकलाई आफ्नो कर्तव्य गर्न लगाइ खान, बस्न, लगाउनको उचित व्यवस्था गरे मात्र त्यस राष्ट्र पूर्णता भएको हुन्छ ।

नेपालको सन्दर्भमा कुरा गर्दा अहिले पहिला भन्दा मानव अधिकार संरक्षण भएको देखिन्छ । पहिला मानव वेचविखन, बालबालिकाको शोषण गरी मानव अधिकारको हनन भएको थियो । मानिसलाई आफ्नो हक अधिकार प्रति

जानकारी थिएन । तर अहिले मानवअधिकारका कारण सामाजिक न्याय स्थापित भएको छ । मानिस मानिस विच एकता छ र देशले विकासको गति लिएको छ ।

यसका लागि विभिन्न संस्थाको स्थापना भएको छ । जस्तै :-

१. नेपालको संविधान २०७२ को भाग २५ मा रहेको राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

२. इन्सेक

३. माइती नेपाल

४. प्लान इन्टरनेस्नल

यसता संघका प्रमुख उद्देश्य भनेको सबैका लागि न्याय, समानता र मर्यादा हो । यसता संघले मानव अधिकारको संरक्षण गर्दैन् । यिनीहरुले मानव अधिकार हनन भएकालाई सहयोग गरी सरकारलाई कडा कानुन कार्यान्वयन गर्न लगाउँदैन् । हुडासेक जस्ता विभिन्न संस्था विभिन्न कार्य गरी मानव अधिकारको संरक्षण न्याय भन्नाले कानुनको शासनको आधारशीला हो । यो अमूर्त शब्द भएकाले यसलाई कसैले देख्न र छुन सक्दैन । सामाजिक न्याय भन्नाले राज्यले नागरिक प्रति गर्ने समान व्यवहार हो आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पछाडि परेका व्यक्ति वा समुदायलाई राज्यको मूल प्रवाहमा ल्याई समानतामा आधारित राज्य निर्माण गर्नु सामाजिक न्यायको पक्ष हो ।

सामाजिक न्यायलाई वितराण्टमक रूपमा सबै व्यक्ति प्रति गर्ने समान व्यवहार हो । यसले सबै नागरिकका लागि अवसरमा समानता र समाजमा रहेका असामान्य कार्यको अन्त्य गर्ने अधिकारको प्रयोग गरी पछाडि परेका व्यक्ति वा समुदायलाई सबै भन्दा बढी फाइदा हुने गरी स्वच्छ समानताको कायम गर्दै । समावेशीकरण यसको ध्येय हो । यसको मूल उद्देश्य भनेको हुने र नहुने विचको दुरी अन्त्य गरी राज्य निर्माणमा सबै समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चिता गर्नु हो । यसले न्याय र नैतिकतामा आधारित समाज निर्माण गर्दै ।

सामाजिक न्यायले सामाजिक दर्शनको सैद्धान्तिक विषय बोकेको हुन्छ । सामाजिक न्यायले व्यक्तिले समुदाय र राष्ट्र प्रति गर्नुपर्ने नैतिक कर्तव्य एवम् राज्यले व्यक्ति प्रति गर्नुपर्ने समान व्यवहारलाई बुझाउँदै । समाजमा विद्यमान रहेका असमानता हटाइ समानको न्याय कायम गर्न आवश्यक हुन्छ । सामाजिक न्याय ल्वतगच्चर्वा कञ्जयर्या या त्जयगनज संग नजिक रहेको छ । मानिस प्रकृतिमा समान छ, समाजमा समान अधिकार पाउँछ, र सबैलाई सम्मान र समान व्यवहार गर्नु ल्वतगच्चर्वा कञ्जयर्या या त्जयगनज बाट विस्तृत विषय हन् । नेपालको

संविधान २०७२को भाग ३ मा रहेको मौलिक हकका धारा ४२ मा सामाजिक न्याय पर्दछ। सामाजिक न्यायका आवश्यकता निम्नानुसार छन्।

- सबै मानिसको मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्धन गर्न,
- सम्मान पूर्वक बाँच्न पाउन,
- विश्वबाट गरिबी र भोकमारी हटाउन,
- गरिव र धनी व्यक्ति र देश विचको खाडलको अन्त्य गर्न,
- अवसर नपाएकालाई अवसर दिलाउनु,
- पछाडि रहेको समुदायको संरक्षण र उनीहरुको आवाज संबोधन गर्न,
- अपाङ्ग र असायकों संबोधन र सम्मान गर्न,
- समावेशी राज्यको निर्माण गर्न
- जातियता विच गरिने भेदभाव अन्त्य गर्न,
- घरेलु तथा समाजमा रहेका असमानता हटाउन,
- न्याय र नैतिकतामा आधारित राज्य निर्माण गर्न,
- लैड्गिक समानता कायम गर्न र महिला सशक्तिकरण गर्न,
- महिला विरुद्ध हुने सबै र यौनजन्य दुर्व्यवहार अन्त्य गर्न।

नेपालको सन्दर्भमा हेर्दा पहिले समाजमा जाति, धर्म रड, लिङ्गका आधारमा भेदभाव गरिने चलन थियो तर अहिले यस्तो छैन, संविधानमा समेत समावेशीकरण विषय रहेको छ। यसका कारण धेरै भेदभाव अन्त्य भएको पाइन्छ। हाम्रो राष्ट्र अहिले संघीय राज्य भएका कुराले नि हाम्रो देशमा अहिले मानव अधिकारको संरक्षण भएको र सामाजिक न्यायको व्यवस्था भएको भन्न सकिन्छ।

मानव अधिकारको संरक्षण र सामाजिक न्यायको उचित व्यवस्था गर्न सबै एक हुन जरुरी छ, र विद्यार्थीले आफुले मानव अधिकारका बारेमा सिकेका कुरा चेतनामुलक कार्य र सेमिनरहरु गरी प्रस्तुत गर्न सक्छन्।

कानुन निर्माणको सन्दर्भमा राज्यले मानव अधिकार र सामाजिक न्यायका लागि माथिको कुरामा विचार गर्नुपर्ने हुन्छ। समान व्यवहार गर्नु दायित्व राज्य र अन्य समुदाय र मानिसको हुन्छ। हामीले कानुनका आधारमा परिचित हुन सक्नुपर्छ। अन्त्यथा निर्माण गरिएका कानुन केवल दस्तावेजका रूपमा फाएलमा सिमित हुन्छ। यसकारण सबैले कानुनको दायरामा रही दायित्वबोध गर्न आवश्यक हुन्छ।

नागरिक कल्याणका लागि राज्यको दायित्व हुन आउँछ। त्यसकारण आफ्नो दायित्व निर्वाह गरी समान समाज र न्याय मूलक समाज स्थापन गर्न आवश्यक

हुन्छ। राज्यको शक्तिको प्रयोग गर्न राज्यको तिन वटै निकायमा सबै समुदाय र लिङ्गको व्यक्ति हुन आवश्यक छ। यदी कुन ठाउँमा कसैले बेवास्था गरेर भने राज्य विकास हुँदैन। तसर्थ मानव अधिकारको संरक्षणमा सामाजिक न्याय परिपुरक हुन आउँछ। त्यसकारण मानव अधिकारको संरक्षण गरे मात्र सामाजिक न्यायको उचित व्यवस्था हुन सक्छ।

s1jt मेरा कलिला हात

➤ रविना तिवारी
नगरस्तरिय बालकलव सदस्य

म अलि कम्जोर छु साथिहरु भन्दा
तर खाँदिन उठाएर कसैको चन्दा ।
पाखुरी पनि सानो छ अरुको भन्दा
तर पनि प्यारो लाग्छ भेरो आफ्नै धन्दा ॥

म अलि सानो छु घरको बाख्ना भन्दा
तर पनि उफ्रन सकिन उ जस्तो म खेल्दा ।
माया गर्द्धन मलाई सबैले मेरा दुस्मन भन्दा
बनाउन सक्छु म मेरो देशको झण्डा ॥

विहानै उङ्छु म मेरो भाई भन्दा
रमाईलो लाग्छ मलाई भाईसँग खेल्न पाउँदा ।
कितावको माया लाग्छ कापीको भण्डा
कलमले नै बनाउछु म नेपालको झण्डा ॥

मेरा कलिला हातहरु पछि बनेछन् परिश्रमी पाखुरी
गलत बाटोमा हिँडनलाई नबनाईदेउ मजबुरी ।
सहि बाटो देखाईदेउ गलत बाटो भन्दा
विकास गर्नेछु पछि गएर अन्य देशको भन्दा ॥

बालक देशका भविष्य

➤ रविना तिवारी
नगरस्तरिय बालकलव सदस्य

आहा कति कलिला मुना सरि यी बालक
टीप्रे कोशीस नगर है पाप लाग्छ पटकपटक ।
बालक आजका कोपिला भोलीका कर्णधार
कडा काममा नलगाई नबनाअौहै हतियार ॥

बालक सधै देशका लागि बन्न सक्छन प्रझवल
असल काममा लगाई दिए हुन्छ भविष्य उज्वल
हेला कहिल्यै नगर है माया गर सँधै बालकलाई
महान विचार सिकाईदेउ राम्रो लाग्छ आफैलाई

बालकलाई असल बाटो हिँडाउ हुन्छ देशको विकास
खेलौना सम्झिए बालकलाई हुन्छ देशकै विकास ॥

बालमैत्री स्थानीय शासन अवलम्बनका लागि पार गर्ने पर्ने १६ वटा तहगत खुद्दकीलाहरू

१. नगरपालिकास्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा तथा अवलम्बनको अभीमुखीकरण, विकास तथा विस्तार।
२. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनका लागि बालमैत्री स्थानीय नगर समितिको गठन।
३. बालमैत्री नीति, रणनीति तयारीको लागि कार्ययोजना तर्जुमा।
४. नगरपालिकामा बालमैत्री स्थानीय शासन सम्पर्क इकाई वा शाखाको संस्थागत प्रवन्ध।
५. निश्चित सूचक/मापदण्डका आधारमा नगरपालिकाको वडाको छनौट।
६. बालबालिकाको वस्तुगत विवरण तयारी।
७. बालकोष (Child Fund) को स्थापना।
८. बाल क्लब तथा सामुदायिक संस्थाहरूको गठन, विकास र परिचालन
९. सरोकारबालाहरूको पहिचान, समन्वय र संजाल निर्माण।
१०. सरोकारबालाहरूबाट बालमैत्री स्थानीय शासन संचालनको प्रतिबद्धता घोषणा।
११. आवधिक र वार्षिक योजना तर्जुमा, लगानीको सुनिश्चितता र योजना कार्यान्वयन।
१२. बालबालिकाको स्थितिपत्र (Status Paper) तर्जुमा र सार्वजनिकीकरण।
१३. अनुगमन, समीक्षा र मूल्यांकन।
१४. स्थानीय तहको सभाबाट आफ्नो कुल पूँजीगत बजेटको कमितमा १५ प्रतिशत रकम बालबालिकाको क्षेत्रमा खर्च गर्ने प्रतिवद्धता सहितको परिषदको निर्णय।
१५. बालमैत्री स्थानीय शासनको न्यूनतम सेवा सूचकको निर्धारण।
१६. बालमैत्री नगरको घोषणा र यसको निरन्तरता।

बालमैत्री स्थानीय सरकार बन्नका लागि पुरा गर्ने पर्ने न्यूनतम ३९ वटा सूचकहरू

(क) बाल बचाउ सम्बन्धी न्यूनतम सूचकहरू

१. ६ महिनासम्मको शिशुलाई आमाले अनिवार्यरूपमा पूर्ण स्तनपान गराएका(आमाको दूध मात्रै खुवाउने) हुनेछन्,
२. १ वर्षभित्रका प्रत्येक बालबालिकाले पूर्ण रूपमा खोप (डिपिटी, हेपटाइटिस बि, हिब ३, दादुरा) पाएका हुनेछन्,
३. १ देखि ५ वर्ष सम्मका बालबालिकाहरूले वर्षको २ पटक भिटामिन ए क्याप्सुल खाएका हुनेछन्,
४. गर्भवती आमाले दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी गराएका हुनेछन्,
५. गर्भवती महिलाहरूले कमितमा प्रसूति पूर्व चारपटक र प्रसृति पश्चात आमा र नवजात शिशुको कमितमा ३ पटक स्वास्थ्य जाँच गराएका हुनेछन्,
६. गर्भवती महिलाले टिटानस विरुद्धको २ वटा खोप लगाएका हुनेछन्,
७. गर्भवती तथा सुत्केरी आमाहरूले आईरन चक्की (जम्मा २२५ वटा) खाएका हुनेछन्।
८. एच आई भी संक्रमित आमाबाट जन्मिएका सबै बालबालिकाहरूले ARVProphylaxisपाएका हुनेछन्।
९. सबै घरधुरीमा पिउनयार्य खानेपानीको सुविधा उपलब्ध भएको हुनेछ।
१०. चर्पी गएपछि, खाना खानु अगाडी र बालबालिकाको दिसा धोए पछि सावुन पानीले हात धुने परिपाटीको विकास भएको हुनेछ।

(ख) बाल संरक्षण सम्बन्धी सूचकहरू

- (१) ५ वर्ष मुनिका सबै बालबालिकाको जन्म दर्ता भएको हुनेछ,
- (२) बाल विवाहको संख्यामा कमी आएको हुनेछ,
- (३) निकृष्ट प्रकारको बालश्रम दर घटेको हुनेछ,
- (४) घरपरिवार र समुदायबाट बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा, वेचविखन, शोषण, दुर्व्यवहार जस्ता घरेलु हिंसा कम गर्ने कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको हुनेछ,
- (५) बाल संरक्षण सम्बन्धी समुदायमा आधारित बाल संरक्षण प्रणालीलाई संचालनमा ल्याईएको हुनेछ।

(ग) बाल विकास सम्बन्धी सूचकहरु

- ४ वर्ष सम्मका बालबालिकाहरु प्रारम्भिक बालविकास कक्षामा भर्ना भएका हुनेछन्,
- कक्षा १ को लागि विद्यालय जाने उमेर समूहका शतप्रतिशत बालबालिकाहरु विद्यालय भर्ना भएका हुनेछन्,
- ५ देखि १२ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाले आधारभूत शिक्षा (१ देखि कक्षा ८ सम्म) पाएका हुनेछन्,
- औपचारिक शिक्षाबाट वंचित बालबालिकाको लागि अनौपचारिक शिक्षा प्राप्त गर्ने व्यवस्था भएको हुनेछ,
- प्रत्येक विद्यालयमा छात्र छात्रा को लागि अलग अलग शैक्षालयको व्यवस्था भएको हुनेछ,
- प्रत्येक विद्यालयमा अतिरिक्त कृयाकलाप सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन भएको हुनेछ,

(घ) बाल सहभागिता सम्बन्धी सूचकहरु

- स्थानीय तहको निर्णय प्रक्रियामा १२ देखि १८ वर्षसम्मका बालबालिकाहरुको संस्थागत सहभागिताको संयन्त्र विकास गरी सहभागी गराईएको हुनेछ,
- स्थानीय तहले संचालन गर्ने योजनामा बालबालिकाको योजना तथा कार्यक्रम समेटिएको हुनेछ,
- विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा संस्थागत तवरवाट बालबालिकाको आवाज सुनिने व्यवस्था सुनिश्चित भएको हुनेछ,
- स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिमा बाल क्लवको प्रतिनिधित्व हुनेछ,
- नगरपालिकाको प्रत्येक वडामा बाल समूह गठन भै क्रियाशील रहेको हुनेछ,
- नगरपालिकाको वडा तथा नगर तहमा बाल संजाल गठन भएको हुनेछ।

(ङ) संस्थागत विकास सम्बन्धी सूचकहरु :

- स्थानीय तहको परिषद् वा सभा नियमित रूपमा संचालन भएको हुनेछ,
- स्थानीय तहहरुले आफ्नो लागि बालमैत्री व्यवहार, आचार संहिता, विनियम, निर्देशिका तथा कार्यविधिहरु तर्जुमा गरी पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याएका हुनेछन्,
- स्थानीय तहमा बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन समिति गठन भएको हुनेछ,
- स्थानीय विद्यालयहरुमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति क्रियाशील रहनेछन्,
- स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरुमा स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति क्रियाशील रहनेछन्,
- स्थानीयस्तरमा बाल विकास केन्द्र, बाल कक्षा तथा पूर्व प्राथमिक कक्षाहरु संचालन भएका हुनेछन्,
- स्थानीयस्तरमा बाल क्लवहरुको सक्रियता रहनेछ,
- स्थानीयस्तरमा प्यारालिगल समिति जस्ता महिला समूहहरुको सक्रियता रहनेछ र यस्ता समितिहरु बाल अधिकार संरक्षण र सम्वर्द्धनमा क्रियाशील रहनेछन्,
- स्थानीय स्तरमा बाल संजाल विकास भएको हुनेछ र जिल्लास्तर सम्म उनीहरुको प्रतिनिधित्व रहनेछ,
- बालबालिकाका लागि स्थानीय विकास योजना र लगानी योजना तर्जुमा भै कार्यान्वयन भएको हुनेछ,
- नगरपालिकाको विकास योजनामा बालबालिकाकासंग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम समेटी एकीकृत नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन भएको हुनेछ,
- बालबालिका सम्बन्धी स्थितीपत्र तयारी तथा प्रकाशन र अद्यावधिक भएको हुनेछ।

तालिममा सहभागीहरु

भित्तेपत्रिका प्रकाशनका लागि समूह कार्य गर्दैं बालबालिकाहरु

बालकलव गठनका भलकहरु

